

Kandidatspeciale

Den komplekse interaktion mellem kontanthjælpsmodtagere og det danske beskæftigelsessystem

**Et kvalitativt sociologisk studium
af kontanthjælpsmodtageres
korte fortællinger om beskæftigelsessystemet**

Louise Helena Dahl-Pedersen
Kandidatspeciale: 4. semester
Vejleder: Søren Peter Olesen
2016
Antal ord: 26088

Forord

I min praktikperiode på kandidatuddannelsen samt i efterfølgende projektarbejder har jeg beskæftiget mig med og interesseret mig for kontanthjælpsmodtagere og deres livssituation.

Min interesse resulterede i nærværende speciale om kontanthjælpsmodtagere og deres komplekse interaktion med beskæftigelsessystemet.

Jeg vil gerne takke min vejleder Søren Peter Olesen for særdeles inspirerende og indsigtsfuld vejledning. Han har bl.a. hjulpet mig med at reflektere over arbejdsprocessen med specialet samt øget min indsigt i faglige problemstillinger. Specielearbejdet har været ensomt arbejde, og støtten fra min omgangskreds har derfor været uundværlig. Derfor vil jeg gerne takke mit netværk for at holde mit humør oppe, så jeg har kunnet kæmpe videre.

Abstract

The purpose of the thesis is to explore and understand how cash benefit recipients tell about the Danish employment system. The focus is on cash benefit recipients' narratives about the Danish employment system and how the interaction with the Danish employment system could affect the cash benefit recipients' identity. The data material for the thesis is collected through narrative interviews with cash benefit recipients and observation and sound recording of conversations between cash benefit recipients and a caseworker. The theories used to analyse the data material are by Jerome Bruner and Marianne Horsdal. Bruner and Horsdal's theories focus on narratives and how people use narratives in their everyday life. Marvin B. Scott and Stanford M. Lyman's theory about justification and excuses is briefly applied too. The cash benefit recipients' narratives about the Danish employment system are mostly negative. They only tell about few positive experiences such as a mentor and a teacher who had a good impact on two of the cash benefit recipients. It seems that the cash benefit recipients interaction with the Danish employment system had an effect on their identities in a smaller or greater degree. One of the male cash benefit recipients has grown more sceptics in his years in the Danish employment system and doesn't seem to have any plans for the future.

The thesis gives a small insight into how five cash benefit recipients experience the Danish employment system and how this may have affected their identities.

Indholdsfortegnelse

Kandidatspeciale	1
Indledning	6
Specialets struktur	8
Kapitel 1: Problemfelt	10
Udviklingen omkring kontanthjælpen – et kort oprids	10
Vil kontanthjælpsmodtagere i arbejde?	14
Karakteristik af kontanthjælpsmodtagerne	16
Fortællinger i fokus	17
Opsamling på problemfeltet	18
Problemformulering	19
Begrebsafklaring	19
Afgrænsning	20
Fokus på kontanthjælpsmodtagere.....	21
Køn.....	22
Antallet af samtaler	22
Magt.....	22
Kategoriseringen af kontanthjælpsmodtagerne.....	23
Kapitel 2: Metode	26
Videnskabsteori	26
Specialets design	28
Induktiv tilgang	29
Indgangen til feltet	30
Etablering af kontakt til sagsbehandler	30
Indsamling af data	32
Samtalerne	33
Narrativt inspireret interview efter samtalerne	36
Narrative interviews.....	37
Informanter	39
Opsamling på dataindsamling	40
Transskription	41
Interviewerens betydning og indflydelse	41
Etik	42
Anonymisering	43
Et farligt felt og dets konsekvenser	43
Ethiske overvejelser om adgangen til kontanthjælpsmodtagerne.....	44
Relevans og berettigelse i at undersøge feltet.....	45
Kapitel 3: Teori	47
Teori om det narrative	47
Kulturens betydning	47
Hvad udgør en fortælling?.....	49
Hvordan tilegnes det narrative	50
Selvet og meningen.....	51
Accounts	53
Analyse tilgang	56
Analysestrategi 1	57
Analysestrategi 2	61
Kapitel 4: Analyse	62
Første analysedel	62

Katrine	62
Narrativ analyse af Katrine	62
Ulrikke.....	71
Narrativ analyse af Ulrikke	72
Delkonklusion 1	77
Anden analysedel	78
Lise.....	78
Narrativ analyse af Lise	79
Bent	80
Narrativ analyse af Bent.....	80
Mikkel.....	83
Narrativ analyse af Mikkel	83
Delkonklusion 2	85
Konklusion.....	87
Litteraturliste	89

Indledning

Gennem tiden har lovgivningen ændret sig på beskæftigelsesområdet, og dermed har vilkårene også ændret sig for kontanthjælpsmodtagere i Danmark. Lovgivningen er for nylig ændret gennem reformer og incitamentstiltag, hvor mantraet har været, at det skal kunne betale sig at arbejde. Dette bliver uddybet i specialets problemfelt, hvor centrale ændringer af lovgivningen vedrørende kontanthjælp kort bliver ridset op. Opbygningen af specialet bevæger sig derfor fra en meget bred tilgang til beskæftigelsessystemet og det at være kontanthjælpsmodtager ud fra en juridisk definition til at fokusere på den enkelte kontanthjælpsmodtager, og hvilken betydning interaktionen med beskæftigelsessystemet kan have for kontanthjælpsmodtagernes identitet.

Kontanthjælpsmodtagere er også mennesker er navnet på en facebookgruppe, hvor kontanthjælpsmodtagere kan dele erfaringer og hjælpe hinanden med at navigere i beskæftigelsessystemet. Ud af navnet på facebookgruppen – *Kontanthjælpsmodtagere er også mennesker* – kan udledes en form for protest over den stigmatisering, som kontanthjælpsmodtagerne oplever eller kan opleve. Titlen kan ses som påmindelse om, at kontanthjælpsmodtagere også er mennesker, og altså ikke blot et nummer i en kø, og at kontanthjælpsmodtagerne også har en ret til at være til, selvom de ikke har et arbejde som flertallet i den danske befolkning. Alene ud fra titlen på facebookgruppen – *Kontanthjælpsmodtagere er også mennesker* – finder jeg det interessant og relevant at undersøge kontanthjælpsmodtagere og deres fortællinger om beskæftigelsessystemet.

Den viden og de erfaringer, som kontanthjælpsmodtagerne har fået i deres kontakt med beskæftigelsessystemet, kan sandsynligvis anvendes til at forstå, hvad der påvirker kontanthjælpsmodtagerne positivt eller negativt, og hvad der er af betydning for dem som klienter i beskæftigelsessystemet.

Grunden til at kontanthjælpsmodtagerne er valgt som genstandsfelt i specialet, er, at kontanthjælpsmodtagerne om nogen må vide, hvordan det er at være kontanthjælpsmodtager i beskæftigelsessystemet. Eksempelvis er det sandsynligt, at ændringer af lovgivningen på beskæftigelsesområdet eller kontakten med sagsbehandlere har en direkte betydning for den enkelte

kontanthjælpsmodtager. Det er med andre ord kontanthjælpsmodtagerne som først og fremmest påvirkes af lovgivningen og ændringer af lovgivningen. Derfor er det relevant at undersøge kontanthjælpsmodtagernes fortællinger om dette.

Formålet med specialet er dels at undersøge, hvordan udvalgte kontanthjælpsmodtagere fortæller om beskæftigelsessystemet, dels at analysere hvilken betydning beskæftigelsessystemet har for kontanthjælpsmodtagernes identitet.

Som udgangspunkt besluttede jeg mig for at have en åben tilgang til hvilke elementer, som kontanthjælpsmodtagerne ville inddrage i deres fortællinger om beskæftigelsessystemet. For at gøre det muligt er det valgt at have dels en induktiv tilgang til indsamlingen af empiri, dels en narrativ tilgang som fokuserer på kontanthjælpsmodtagernes fortællinger. De metoder, som bliver brugt i specialet til at indsamle empiri, er observation af samtaler mellem kontanthjælpsmodtagere og deres kommunale sagsbehandler samt op følgende narrative interviews med kontanthjælpsmodtagerne og yderligere to narrative interviews med en nuværende og en tidligere kontanthjælpsmodtager. Ved anvendelse af disse metoder bliver det muligt dels at undersøge udvalgte kontanthjælpsmodtagers fortællinger om at være i beskæftigelsessystemet, dels at analysere hvilken betydning beskæftigelsessystemet kan have for deres identitet.

Specialets struktur

Nærværende afsnit har til formål at hjælpe med at give et overblik over hele specialets struktur, samt redegøre for hvilke elementer, de forskellige kapitler indeholder.

Kapitel 1

Problemfeltet udgør specialets første del. Problemfeltet indeholder blandt andet en deskriptiv, kort historisk gennemgang af lovgivning på arbejdsløshedsområdet. Formålet er at vise, at der er sket et skift i tilgangen til den arbejdsløse og til det at være til rådighed for arbejdsmarkedet. Herefter er der et afsnit om den debat, som vedrører sagerne 'Dovne Robert' og 'Fattig Carina'. Sagerne vil kort blive skitseret, herefter ses der på betydningen af mediedækningen af disse sager og hvilken betydning det har haft for andre arbejdsløse. Problemfeltet bliver indsnævret ved at se på karakteristikken af kontanthjælpsmodtagere, og hvilke problemer som denne gruppe kan have. Tidligere litteratur omkring kontanthjælpsmodtageres fortællinger inddrages efter karakteristikken af kontanthjælpsmodtagere for at tydeliggøre, at fortællingerne udgør en rød tråd i specialet.

Kapitel 2

I anden del af specialet bliver metoderne til at indsamle empiri til specialet gennemgået. I detaljer bliver det gennemgået, hvordan der er skabt kontakt til feltet, og hvordan interviewpersonerne er fundet. Yderligere bliver det klarlagt hvilke refleksioner og valg, der er gjort i arbejdet med specialet, og hvilke konsekvenser dette kan have for specialets empiri. Specialets metodeafsnit afsluttes med etiske overvejelser, som er relevante for de metodikker, som er benyttet til indsamling af empirien. Formålet med specialets metodeafsnit er at gøre det tydeligt og gennemsigtigt, hvilke valg der er truffet, og hvilke refleksioner der ligger bag.

Kapitel 3

I kapitel 3 bliver den udvalgte teori klarlagt. Det gennemgående fokus for teoriafsnittet er narrativer, og hvordan disse kan benyttes til at analysere kontanthjælpsmodtagernes korte fortællinger om beskæftigelsessystemet.

I den sidste del af kapitel 3 bliver analysestrategierne fremlagt, herunder gennemgås, hvordan teorierne konkret bliver brugt som analytiske redskaber.

Kapitel 4

Analysen bliver overordnet opdelt i to dele. I først del analyseres de to narrative interviews, hvor sagsbehandleren ikke har kontakt til hverken den nuværende eller den tidligere kontanthjælpsmodtager. I anden analysedel analyseres samtalerne mellem sagsbehandleren og kontanthjælpsmodtagerne samt de narrative interviews med kontanthjælpsmodtagerne. De narrative interviews finder sted efter samtalerne mellem sagsbehandleren og kontanthjælpsmodtagerne.

Dette er den overordnede opbygning af analysen, som er opdelt på baggrund af metoderne, som bliver benyttet i specialet. De metoder, som er anvendt, er narrative interviews foretaget på baggrund af to forskellige interviewguides samt observation og lydoptagelse af samtaler mellem kontanthjælpsmodtagere og sagsbehandler. Afslutningsvis bliver analysens resultater inddraget i konklusionen for at give et overordnet svar på problemformuleringen.

Kapitel 1: Problemfelt

Formålet med problemfeltet er dels at gennemgå litteratur skrevet om feltet kontanthjælpsmodtagere, dels at tydeliggøre det fundament, som tidligere litteratur udgør for specialet. Endvidere er formålet at argumentere for, at det er nødvendigt og interessant at belyse kontanthjælpsmodtagerne, som enkelte individer, der ligger inde med værdifulde fortællinger og informationer om beskæftigelsessystemet. Problemfeltet er skrevet ud fra en litteratursøgning på internettet, men også litteratur, som tidligere er blevet anvendt i studietiden indgår, samt litteratur som er anbefalet af vejleder og sparingspartnere. En mere detaljeret gennemgang af litteratursøgningen kan findes i 'Bilag 1' på den vedlagte cd.

Udviklingen omkring kontanthjælpen – et kort oprids

I afsnittet gives et kort oprids over centrale udviklingspunkter på kontanthjælpsområdet i Danmark. Afsnittet slutter med lovgivningen omkring kontanthjælpsloftet, som trådte i kraft 1. oktober 2016. Formålet med afsnittet er at vise, at der er sket en udvikling i opfattelsen af arbejdsløse, og reflektere over hvilken betydning denne ændring i opfattelsen har for de arbejdsløse.

I 1960'erne betragtes Danmark som en velfærdsstat, og bliver omtalt som sådan. I velfærdsstaten er socialpolitikken central og især retten til offentlig forsørgelse central. Gennem 1960'erne sker der et opbrud med fattigdomsvirkninger (Torfing 2004:23). Tidligere i Danmarks historie mistede man stemmeret og måtte ikke indgå i ægteskab, hvis man var fattig. Man gjorde det uværdigt at være fattig, så befolkningen blev afskrækket (Petersen 2015). Men i 1960'erne ændres politikken, og den offentlige forsørgelse bliver en ret, som alle borgere i Danmark har. Den offentlige forsørgelse bliver med Jacob Torfings ord et universelt gode (Torfing 2004:23).

Fra slutningen af 1980'erne og gennem 1990'erne sker der en forskydning i den danske social- og arbejdsmarkedspolitik fra welfare til workfare. Denne ændring sker dog ikke fra den ene dag til den anden, men kommer gradvist. Forskydningen fra welfare til workfare betyder, at der fra at opfatte offentlig forsørgelse som en rettighed i welfare, er det i workfare en rettighed med pligter.

Workfare tilgangen medfører aktivering, lavere ydelser samt mere kontrol af hvor vidt de ledige er til rådighed for arbejdsmarkedet. Opfattelsen bliver, at de ledige har ret og pligt til at komme i arbejde, og at de derfor er forpligtet til at benytte aktiveringstilbuddene (Torfing 2004:24-25).

Når der er tales om welfare og workfare kan der skelnes ved brugen af forskellige idealtyper. Torfing beskriver, hvordan Danmark i efterkrigstiden kunne siges at have en Keynesian Welfare National State (KWNS), dog med forbehold. Men i starten af 1970'erne kommer denne type af velfærdsstat i krise, og der sker en bevægelse over i idealtypen Schumpeterian Workfare Postnational Regime (SWPR). Ved at sætte de to idealtyper op mod hinanden, gør Torfing det tydeligt, hvad udviklingen fra KWNS til SWPR betyder. Nemlig at fra welfare-tankegangen er det centralt, hvordan man sikrede, at borgerne uden økonomisk afsavn kunne bevæge sig ind og ud på arbejdsmarkedet. I workfare-tankegangen er indretningen af velfærdssystemet vigtig, så de ledige kan komme tilbage til arbejdsmarkedet og forblive der (Torfing 2004:26-29).

Danmark er ikke det eneste land, hvor der har været en udvikling fra welfare mod workfare. Det er sket i en række lande. Da workfare-begrebet indholdsmæssigt afhænger af, hvem man spørger, kan to overordnede tilgange anvendes til at forstå og skelne mellem forskellige forståelser af begrebet, nemlig begreberne work first og human capital. Et af punkterne, hvor de to tilgange er forskellige, er, hvor bredt eller snævert fokus er. Danmark har overvejende en human capital-tilgang, dermed har Danmark haft bredt fokus på aktiveringspolitikken (Torfing 2004:41-41).

Udviklingen fra welfare til workfare og de forskellige tilgange hertil er gennemgået på basis af Torfings analyse og beskrivelse heraf. Grunden til sondringen mellem welfare og workfare er inddraget er for at tydeliggøre udviklingen på beskæftigelsesområdet i Danmark. Der sker altså en grundlæggende ændring i Danmark af den offentlige forsørgelse og forventningerne til den ledige.

En anden optik, som man kan se beskæftigelsespolitikens udvikling i Danmark igennem, er, Kaspar Villadsens artikel med titlen "Filantropiens genkomst". Artiklen forklarer, hvordan filantropien omkring fattighjælp fra 1800-tallet har fået en genkomst i nutidens Danmark. I 1800-tallet gøres der op med tidligere

forestillinger om den fattige. Det sker på tre fronter; der stilles spørgsmålsteget ved, om det er en god idé at benytte tvang mod de fattige, der gøres op med, at den fattige blev forbundet med dårlige karakteristika og vigtigheden af at skelne mellem de enkelte fattige. Opgøret på disse tre fronter i forhold til de fattige gør, at de anskues som mennesker dog med elendigheder (Villadsen 2004.:48-49). Filantropiens arbejde i 1800-tallet var at få de fattige til at erkende, at de havde moralske forpligtelser over for samfundsfællesskabet (Ibid.:46). Dette arbejde blev ikke udført gennem staten eller interventioner, men gennem normer i samfundet (Ibid.:51). Villadsen fremhæver i sin artikel, at det særligt er i 1980'erne, at filantropien får sin genkomst. Han påpeger, at inden for det sociale arbejde kommer nogle af de gamle udtryk fra filantropien frem i en ny kontekst, såsom at 'man skal møde mennesket, som det er' og 'hjælp skal ydes som hjælp til selvhjælp' (Ibid.:53) Klienten sættes også i centrum, og det bliver diskuteret, hvordan magten over klienterne kan kritiseres, og at klienten selv skal have magten tilbage, som også var centralt i filantropiens arbejde (Ibid.:56). Filantropiens genkomst kan derfor ifølge Villadsen have en betydning for, hvordan man reflektivt kan sættes fri ved at bruge sine refleksionsevner og dermed komme videre (Ibid.:60-61).

Artiklen af Villadsen giver en anden optik til at analysere udviklingen inden for beskæftigelsessystemet og til at forstå hvilke principper, den kan siges at fungere ud fra i dag.

Fra Torfings og Villadsens optikker omkring udvikling i det danske beskæftigelsessystemet går vi nu videre til den konkrete lovgivning, som har haft en betydelig indflydelse på kontanthjælpsmodtagerne.

I 1976 trådte bistandsloven i kraft. I bistandsloven samles forskellige sociale ordninger, herunder kontanthjælpen. Kontanthjælpens størrelse tildeles ud fra en behovsvurdering af ansøgeren, og havde dermed på dette tidspunkt ikke en fast størrelse, men blev fastlagt ud fra familien eller den pågældendes tidligere levevilkår (Hansen & Schultz-Nielsen 2015:88-89).

Der sker nu et spring til 1987, hvor kontanthjælpsstrukturen bliver mere fast. Det vil sige, at ydelserne til kontanthjælpsmodtageren bliver mere faste ydelser end hidtil. Med reformen i 1987 indføres en grundydelse og en reduceret

grundydelse, hvor kontanthjælpsmodtageren modtager grundydelsen i de første ni måneder og herefter kommer på reduceret grundydelse. Kontanthjælpen blev derfor afskaffet som en varig ydelse, men der var ikke en begrænsning på, hvor længe kontanthjælpsmodtageren kunne modtage den reducerede grundydelse (Hansen & Schultz-Nielsen 2015:92-93).

I 2004 bliver der indført matchgruppeinddeling, som skal fungere som et visitationsredskab. I 2004 er der fem matchgrupper til inddeling af kontanthjælpsmodtagerne. Hvis en kontanthjælpsmodtager er i matchgruppe 1, anses vedkommende for at være jobparat. Er kontanthjælpsmodtageren i matchgruppe 5, befinder kontanthjælpsmodtageren sig fjernest fra arbejdsmarkedet. Aktiveringen af kontanthjælpsmodtagere er forbeholdt dem i gruppe 1 til 3. I 2009 bliver de fem matchgrupper skåret ned til tre. De tre matchgrupper betegnes; jobklare, indsatsklare og midlertidig passive. Kontanthjælpsmodtagere i gruppen jobklare og indsatsklare skal deltage i aktivering (Hansen & Schultz-Nielsen 2015:155). I reformen i 2014 sigtes der mod en mere individuel behandling af kontanthjælpsmodtagerne og derfor afskaffes matchgruppesystemet. Unge under 30 år, som ikke har en uddannelse, kan ikke længere modtage kontanthjælp, men kommer i stedet på en ny ydelse, som betegnes uddannelseshjælp, hvis de anses som uddannelsesparate. Hvis den unge under 30 år uden uddannelse ikke vurderes som uddannelsesparat, er han eller hun aktivitetsparat, og modtager kontanthjælp. Voksne, som er over 30 år, og unge under 30 år med en uddannelse, som vurderes til at kunne varetage et arbejde er jobparate. Hvis den unge med uddannelse er jobparat, modtager denne ikke kontanthjælp, men ydelsen ungedydelse. Voksne over 30 år og unge under 30 år med uddannelse, som ikke findes jobparate er aktivitetsparate (Hansen & Schultz-Nielsen 2015:281; Altinget.dk). Når en kontanthjælpsmodtager vurderes at være aktivitetsparat, kan det skyldes problemer ud over ledighed. Dette uddybes senere i problemfeltet. Reformen fra 2014 på kontanthjælpsområdet medfører derfor en ny inddeling af kontanthjælpsmodtagerne og sigter blandt andet på at få de unge i gang med en uddannelse.

I 2016 trådte kontanthjælpsloftet i kraft. Målet var at skabe et incitament til at arbejde fremfor at være på kontanthjælp. Den indkomstmæssige forskel på at

være i arbejde og modtage kontanthjælp blev forøget med henblik på, at få flere kontanthjælpsmodtagere i arbejde (Beskæftigelsesministeriet 2016).

Med nærværende afsnit er det forsøgt at give et bredt indblik i, hvordan politikerne har ændret tilgangen til håndteringen af de arbejdsløse og ændret lovgivningen på beskæftigelsesområdet. Der er udvalgt få nedslagspunkter, som har en afgørende betydning for kontanthjælpsmodtagerne og deres forhold til beskæftigelsessystemet. Det nyeste eksempel på ændring af lovgivningen på beskæftigelsesområdet er kontanthjælpsloftet, som blev indført i 2016.

Fra et lovgivningsoprids vedrørende de arbejdsløse kommer nu et afsnit som omhandler debatten om, hvorvidt arbejdsløse ønsker at arbejde.

Vil kontanthjælpsmodtagere i arbejde?

Et af hovedresultaterne i Boll & Christensens undersøgelse er, at kontanthjælpsmodtagerne gerne vil i arbejde (Boll & Christensen 2002:10).

I den danske debat bliver det diskuteret, om kontanthjælpsmodtagerne rent faktisk er interesseret i at komme i arbejde, eller om de ønsker at forblive på kontanthjælp.

Diskussionen har især været aktuelt i mediesagerne, 'Fattig Carina' og 'Dovne Robert'. De to mediesager, 'Fattig Carina' og 'Dovne Robert' vil blive skitseret.

En kvinde på kontanthjælp ved navn Carina bliver inddraget i kontanthjælpsdebatten af tidligere socialordfører Özlem Cekic fra SF som et eksempel på, hvor fattige kontanthjælpsmodtagere er. Men debatten tager en drejning, da det kom frem, hvor mange penge Carina har til rådighed. Ifølge OECD er man fattig, hvis man får udbetalt 12.773 kr. om måneden, men Carina modtager faktisk 15.728 kr. hver måned, altså 3000 kr. mere end OECD fattigdomsgrænse. De nye informationer om Carinas faktiske månedlige indtægt satte gang i en debat om, hvorvidt kontanthjælpsatserne er for høje (Vangkilde 2011). Debatten går blandt andet på, at lønmodtagere i lavtlønsjobs får mindre udbetalt per måned end Carina gør. For mange deltagere i debatten er det centralt, at det skal kunne betale sig at arbejde, at der skal være en gevinst ved at gå på arbejde i forhold til at få kontanthjælp (Politiken 2012; Nedergaard 2013).

Robert Nilsen er navnet på manden, som senere hen bliver kendt som Dovne Robert. Robert Nilsen deltager i et DR2 program, som hedder 'På den 2. side'. Han er på daværende tidspunkt på kontanthjælp. Hans deltagelse i programmet starter en stor debat, om kontanthjælpsmodtageres villighed til at finde sig et arbejde og til at påtage sig anvist arbejde. I programmet fortæller Robert Nilsen, hvordan han ikke vil tage, hvad han kalder ydmygende jobs. Robert Nilsen vil have et meningsfyldt job (Laugesen 2012). Det er disse udtalelser, som starter en generel debat om kontanthjælpsmodtageres villighed til og forpligtelse til at påtage sig et arbejde.

I en artikel fra 2012 i Ugebrevet A4 udtaler eksperter sig om betydningen af Carina-sagen og dovne Robert-sagen. Tal viser ifølge artiklen, at flere danskere bliver kritiske over for kontanthjælpen, og at flere mener, at kontanthjælps-satsen er for høj. Dette holdningsskifte blandt danskerne bliver af eksperter i artiklen begrundet med Carina-sagen og dovne Robert-sagen. Enkeltsager som disse får ifølge eksperterne en stor rolle i medierne, og enkeltsager påvirker i betydelig grad danskernes holdning til kontanthjælpsmodtagere (Larsen 2012). I et speciale med titlen; Arven efter Carina og Robert, undersøges det, om der er en sammenhæng mellem den måde dagbladene skriver om kontanthjælpsområdet og danskernes stigende opbakning til kontanthjælpsreformen. Konklusionen på specialet er, at mediedækningen af enkeltsager såsom Robert- og Carina sagerne, og den overvejende negative fremstilling af kontanthjælpsmodtagere har påvirket meningsdannelsen og dermed fremmet opbakningen til kontanthjælpsreformen (Thaysen & Nedergaard 2013).

Carina og Robert-sagen er eksempler på, at enkeltsager kan få en stor betydning for opfattelsen af kontanthjælpsmodtagere generelt. Carina-sagen og Robert-sagen kan også anskues som fortællinger, som overskygger andre kontanthjælpsmodtagers fortællinger. Den dominerende fortælling bliver derfor, at kontanthjælpsmodtagerne får for mange penge i overførselsindkomst, og at de ikke gider arbejde.

Enkeltsagerne, Carina og Robert, er et godt argument for at undersøge kontanthjælpsmodtageres situation og indsamle deres fortællinger. Som artiklen i Ugebrevet A4 indikerer, er holdningen til kontanthjælpsmodtagere blandt nogle

danskere særdeles kritisk. En større forståelse og indsigt i kontanthjælpsmodtagernes livssituation, og det de oplever i beskæftigelsessystemet, kan måske højne debatniveauet og bidrage til at nuancere den kritiske holdning.

Karakteristik af kontanthjælpsmodtagerne

I dette afsnit ses nærmere på karakteristikken af kontanthjælpsmodtagere, og hvilke udfordringer de kan have, som kan gøre det vanskeligt at indtræde på arbejdsmarkedet.

Kontanthjælpsmodtagere har ikke et arbejde og det i sig selv er udfordrende i et samfund, hvor der er en forventning om, at alle skal bidrage til det fælles bedste (Se tidligere i problemfelt). Ud over ikke at have et arbejde, kan kontanthjælpsmodtagerne også have andre problemer. Flere problemer kan også være aktuelle samtidigt (Boll & Christensen 2002:10; Bach & Boll 2003:10; Hansen & Schultz-Nielsen 2015:36).

I undersøgelsen 'De svageste kontanthjælpsmodtagere', som er en spørgeskemaundersøgelse foretaget blandt 38 kommuner i Danmark, bliver det undersøgt hvilke problematikker, som kontanthjælpsmodtagerne har. I undersøgelsen er fokuset på langtidsledige kontanthjælpsmodtagere. Problematikkerne blandt de langtidsledige er; lavt uddannelsesniveau, manglende erfaring på arbejdsmarkedet, manglende sociale kompetencer, fysiske sygdomme, nedslidning, misbrug af alkohol, hash eller narkotika, psykiske lidelser, adfærdsproblemer, gæld, sociale problemer, boligproblemer, kriminel fortid, læse- og staveproblemer og sprogproblemer (Bach & Boll 2003:10-12).

I 2011 udgav KORA en undersøgelse af Lars Skipper, som omhandlede hvilke problemer kontanthjælpsmodtagere kunne have. Fokus i undersøgelsen er ikke-arbejdsmarkedsparete kontanthjælpsmodtagere sat op mod arbejdsmarkedsparete kontanthjælpsmodtagere. Definitionen, som bliver brugt på de ikke-arbejdsmarkedsparete, er, at de tilhører matchgruppe 4 eller 5. De arbejdsmarkedsparete er matchgruppe 1 til 3. Inddelingen i matchgrupper eksisterede fra 2011, men bliver afskaffet i 2014 (Se tidligere i problemfelt). Næsten 100.000 kontanthjælpsmodtagere indgik i undersøgelsen, hvor data blev indsamlet i januar 2007, desuden er registerdata blevet brugt i undersøgelsen.

Tallene fra undersøgelsen viser, at det især er helbredet, som er et problem for de ikke-arbejdsmarkedsparete kontanthjælpsmodtagere. Det være sig psykiske diagnoser, misbrugsproblemer, sygdomme og besøg på skadestuen (Skipper 2011:6-7,50).

Med disse eksempler vises det, hvordan kontanthjælpsmodtagerne kan kæmpe med andre problemer end at være ledig og uden for arbejdsmarkedet og uddannelsessystemet. Problemerne kan forklare, hvorfor kontanthjælpsmodtagere kan have svært ved at komme ud på arbejdsmarkedet eller komme i uddannelse. Rækken af problematikker viser også, at kontanthjælpsmodtagerne ikke bare kan træde ind på arbejdsmarkedet, da nogle mangler evnerne til at kunne varetage et job. Anders Rosdahl skriver i en artikelserie for SFI, at ca. 60 % af de svageste kontanthjælpsmodtagere af kommunen vurderes til at blive frasorteret ved en ansættelsessamtale, fordi de mangler personlige kompetencer (Rosdahl 2008). Bach & Boll beskriver ligeledes, hvordan langtidsledige får sværere og sværere ved at komme i arbejde, efterhånden som deres ledighedsperiode øges. Årsagerne er, at deres netværk mindskes, troen på at komme i arbejde bliver mindre, deres kvalifikationer forældes, og arbejdsgivere er betænkelige ved langtidsledighed i ansættelsessituationen. Betænkeligheden kan skyldes stigmatisering af kontanthjælpsmodtagere (Bach & Boll 2003:83).

Fortællinger i fokus

Den gennemgående røde tråd i dette speciale er et fokus på fortællinger også kaldet narrativer. Fortællinger om det danske beskæftigelsessystem fortalt af kontanthjælpsmodtagere. I dette afsnit afgrænses definitionen af fortællinger med henblik på at give indsigt i, hvorledes fortællinger forstås og anvendes i nærværende speciale.

Fortællinger kan forstås som forskellige størrelser. Marianne Horsdals fokus er på livshistorier, og at individet fortæller fra det første minde personen har til personens nutid (Horsdal 1999:105). Livshistorier kan derfor anskues som et stort narrativ for en enkelt person. Sven Hessle har eksempelvis skrevet en bog med fokus på én kontanthjælpsmodtager, som han kalder B. Bogens indhold udgøres af de fortællinger, som B har omkring sit liv. Bogens fokus er derfor kun på en enkelt person og dennes livshistorie (Hessle 1995).

En anden måde at anskue store narrativer på er at se på en gruppes narrativ, som kan ses som et stort narrativ (big narrative) over for et lille narrativ (small narrative), som kan være en enkelt person (Rowe m.fl. 2002:97). En tredje måde at anskue narrativer på er, at udvalgte dele af livshistorier, som f.eks. arbejdslivet, kan ses som korte narrativer (Eskelinen & Olesen 2010) set i forhold til et menneskes livsforløb.

I dette speciale er størrelsen på kontanthjælpsmodtagernes fortællinger korte. Kontanthjælpsmodtagerne er blevet bedt om at fortælle om deres tid på kontanthjælp, og derfor ikke hele deres livshistorie. Specialet beskæftiger sig dermed kun med kontanthjælpsmodtagernes korte fortællinger. Ved at bede kontanthjælpsmodtagerne om kun at fortælle om deres tid på kontanthjælp, kan det give anledning til at kontanthjælpsmodtagerne fortæller mere dybdegående om denne del af deres liv, fremfor hvis de var blevet bedt om at fortælle om hele deres liv. Fortællingerne bliver derfor koncentreret om det, som der ønskes undersøgt. Af praktiske grund er den korte fortælling også mere anvendelig i dette speciale, da tre af interviewpersonerne ikke vidste, at de skulle afsætte tid til et interview efter deres samtale med sagsbehandleren. Tidsfaktoren spillede derfor også ind.

Opsamling på problemfeltet

Specialets problemfelt har haft til formål dels at give et lovgivningsmæssigt indblik i ændringer på arbejdsløshedsområdet, dels at fokusere på kontanthjælpsmodtagere og de karakteristika, der særligt kendetegner denne gruppe mennesker. Yderligere bliver det præsenteret i problemfeltet, at narrativer ønskes anvendt til at forstå kontanthjælpsmodtagernes situation i beskæftigelsessystemet. I problemfeltet fremføres det, hvor sårbar en gruppe kontanthjælpsmodtagerne kan være. Kontanthjælpsmodtagerne kan ofte have flere problematikker at kæmpe med ud over at være arbejdsløse. Disse problematikker kan skabe en barriere for kontanthjælpsmodtagernes indtrædelse på arbejdsmarkedet. Det er ligeledes fremført i problemfeltet, at en mere negativ holdning til kontanthjælpsmodtagerne er blevet aktuel efter Robert – og Carina sagen. Meningsdannelse om kontanthjælpsmodtagere er ikke blevet ændret til kontanthjælpsmodtagernes fordel tværtimod. I stedet er den

dominerende fortælling, at kontanthjælpsmodtagere er dovne og ikke gider at arbejde. Dette findes meget problematisk, idet dette ikke gælder alle kontanthjælpsmodtagere. Generaliseringen sætter kontanthjælpsmodtagerne i et dårligt lys, og det er på baggrund af disse pointer, at det er relevant at undersøge kontanthjælpsmodtagernes fortællinger om beskæftigelsessystemet. Dels for at give et indblik i enkelte kontanthjælpsmodtageres situation og de omstændigheder, som gør at de er på kontanthjælp, dels for at se nærmere på, hvordan det er for kontanthjælpsmodtagere at interagerer med beskæftigelsessystemet. Dette leder derfor til specialet problemformulering.

Problemformulering

Hvordan fortæller kontanthjælpsmodtagere om beskæftigelsessystemet, og hvilken betydning kan interaktionen med beskæftigelsessystemet have for deres identitet?

Begrebsafklaring

Kontanthjælpsmodtager: Betydningen af kontanthjælpsmodtager skal forstås inden for Beskæftigelsesministeriets definition. For at modtage kontanthjælp i Danmark skal borgeren søge om det, og borgeren kan modtage kontanthjælp, hvis borgeren ikke kan forsørge sig selv eller sin familie. Betingelserne for at modtage kontanthjælp er, at borgeren eksempelvis har oplevet arbejdsløshed, sygdom eller ophør af samliv, og at borgeren derfor ikke kan forsørge sig selv. Borgeren kan ikke modtage kontanthjælp, hvis ægtefællen kan forsøge vedkommende, eller hvis ægtefællen eller borgeren selv har en formue (Beskæftigelsesministeriet u.å.).

I specialet er der valgt at bruge betegnelsen kontanthjælpsmodtager, fremfor eksempelvis klient. Det er valgt for at gøre det klart hvilken gruppe, som der er tale om, da klient er en bredere betegnelse. Som tidligere skrevet er der en kategorisering af kontanthjælpsmodtagerne. I dette speciale udgøres empirien af interviews med fem personer. Fire er aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere, hvor tre er over 30 år og en er under 30 år. Den sidste person er en tidligere kontanthjælpsmodtager på over 30 år, som nu er i fleksjob.

Fortællinger: Kontanthjælpsmodtagernes fortællinger er subjektive perspektiver på beskæftigelsessystemet. Specialet lægger derfor vægt på kontanthjælpsmodtagernes egne fortællinger, da dette er relevant i forhold til, at det er kontanthjælpsmodtagerne som selv ved, hvordan det er at være kontanthjælpsmodtager. Kontanthjælpsmodtagerne, som bliver interviewet i forbindelse med specialet, er ikke repræsentative for alle kontanthjælpsmodtagere. Disse kontanthjælpsmodtageres fortællinger skal i stedet ses som et indblik i, hvordan det kan være at være kontanthjælpsmodtager i Danmark.

Beskæftigelsessystemet: Beskæftigelsessystem skal i dette speciale forstås som et sammensat begreb, der udgøres af forskellige elementer. Det vil sige, at med beskæftigelsessystemet menes der medarbejdere i kommunen i form af sagsbehandlere, mentorer, rådgivere og andre personer, som kan have haft en betydning for kontanthjælpsmodtagernes fortælling om beskæftigelsessystemet. Beskæftigelsessystemet omfatter også lovgivning og regler og det bureaukrati, som har indflydelse på kontanthjælpsmodtagerne. Beskæftigelsessystemet forstås derfor i dette speciale, både som en personificering af beskæftigelsessystemet med de medarbejdere som er tilknyttet det, samt de større strukturer, som danner rammen om beskæftigelsessystemet, såsom lovgivningen.

Identitet: Identitet skal i dette speciale forstås som et teoretisk begreb, som blandt andet knytter sig til teorien om det narrative. Gennem fortællinger bliver identiteten skabt. Teoretikerne, som er anvendt, bruger begreberne selv og identitet. Identitet er det ord, som indgår i problemformuleringen. Det er valgt at anskue begrebet selv, som under begrebet identitet, da teoretikerne er enige om, at identiteten eller selvet bliver skabt gennem fortællinger. En nærmere definition af identiteten bliver beskrevet i specialets teoriafsnit.

Afgrænsning

Gennem arbejdet med problemfeltet og problemformuleringen er der foretaget fravalg og tilvalg, som influerer på udformningen af specialet. Disse valg bliver præsenteret i de kommende afsnit.

Fokus på kontanthjælpsmodtagere

Det første tilvalg, der ligger til grund for specialet, er et fokus på kontanthjælpsmodtagerne. Et fokus på kontanthjælpsmodtagerne er begrundet i, at kontanthjælpsmodtagere er en sårbar gruppe, og der mangler en større belysning af, hvad kontanthjælpsmodtagerne har af fortællinger omkring beskæftigelsessystemet. Der er i min optik for lidt fokus på dem, som det egentlig handler om, når der debatteres om kontanthjælpsreformer og -lofter. Som det er fremført i specialets problemfelt, er den dominerende fortælling i medierne i Danmark, at kontanthjælpsmodtagere er dovne og ikke gider at arbejde. Denne holdning til kontanthjælpsmodtagerne bør anfægtes og derfor findes det aktuelt at dykke ned i kontanthjælpsmodtageres fortællinger, og høre hvordan de fortæller om det at være i beskæftigelsessystemet, og hvordan dette eventuelt har en betydning for deres identitet. Ifølge Danmarks Statistik er der ca. 176.000 kontanthjælpsmodtagere i Danmark per 1. juni 2016 (Danmarks Statistik 2016). Der er altså 176.000 personer, som ligger under for den dominerende fortælling i Danmark. Det er derfor relevant at undersøge kontanthjælpsmodtagernes fortællinger.

Specialets hensigt med at sætte fokus på kontanthjælpsmodtagerne og deres fortællinger om beskæftigelsessystemet er at undersøge, hvilken betydning interaktionen med beskæftigelsessystemet har for kontanthjælpsmodtagerne. Kontanthjælpsmodtagernes interaktion med beskæftigelsessystemet kan have en betydning for deres identitet, og derfor benyttes kontanthjælpsmodtagernes fortællinger til at undersøge dette.

Ved kun at fokusere på kontanthjælpsmodtagernes fortællinger om beskæftigelsessystemet fravælges andre udsatte grupper inden for beskæftigelsessystemet, såsom sygedagpengemodtagere. Sagsbehandleres perspektiv bliver ligeledes fravalgt. Grunden til at sagsbehandleres perspektiv på beskæftigelsessystemet ikke bliver inddraget i specialet er, at det er kontanthjælpsmodtagerne, som mærker, hvordan lovgivningen har en indflydelse på deres hverdagsliv. Sagsbehandlerne udfører og praktiserer ud fra lovgivningen, men de mærker ikke lovgivningens konsekvenser på samme måde som kontanthjælpsmodtagerne.

Køn

Da specialet er udarbejdet som et kvalitativt studie, er datamaterialet begrænset, og fordelingen af køn blandt de interviewede vurderes dermed som underordnet. Kønsaspektet vil derfor ikke indgå i specialet.

Antallet af samtaler

Hvad angår antal af samtaler, sætter jeg et mål sammen med sagsbehandleren om at deltage i fem samtaler. Det viste sig at være sværere end forventet. Sagsbehandleren har hovedsageligt klienter, som er i ressourceforløb og ikke så mange på kontanthjælp. Der bliver fastlagt fire datoer, hvor jeg kan komme med til samtale. En af samtalerne bliver aflyst, da kontanthjælpsmodtageren skal over i et andet forløb. Så jeg kommer i alt til at observere og lydoptage tre samtaler, og udføre tre interviews efter samtalerne. Sagsbehandleren udvælger hvilke samtaler, som jeg kan deltage i og dermed hvilke kontanthjælpsmodtagere, som jeg kan møde. Sagsbehandleren har derfor haft en rolle i afgrænsningen af hvilke kontanthjælpsmodtagere, som jeg møder. Hvordan kontakten til sagsbehandleren etableres bliver beskrevet i metodeafsnittet.

Sigtet med at analysere samtaler kan være forskellige. Der kan være et sigte med at forbedre samtalen og dermed kompetencerne vedrørende udførelsen af samtalerne (Asmuß & Steensig 2003:31). Et andet sigte kan være at undersøge, hvad der foregår i samtalerne, hvad der er på spil. I dette speciale er fokus på, hvordan kontanthjælpsmodtagerne fortæller om beskæftigelsessystemet. Specialet handler derfor ikke om at forbedre sagsbehandlerens eller kontanthjælpsmodtagernes tilgang til samtalerne, men at undersøge kontanthjælpsmodtagernes fortællinger om beskæftigelsessystemet. I metodeafsnittet bliver det nævnt, at jeg havde til opgave at give sagsbehandleren feedback, men dette indgik ikke som en del af specialet, men lå uden for specialet. En uddybning af dette er inkluderet i metodeafsnittet.

Magt

Et fokus, som er fravalgt i specialet, er et fokus på magtanvendelse i beskæftigelsessystemet. Der er særligt to danske antologier, som omhandler magtanvendelse i beskæftigelsessystemet. De to antologier er; *Det magtfulde møde mellem system og klient* og *At skabe en klient: institutionelle identiteter i*

socialt arbejde. Disse to antologier har givet anledning til debat omkring det sociale arbejde. Antologierne har for nogle virket provokerende. Grunden til at de for nogle er provokerende, er, at de to antologier er kritiske over for mødet mellem klienter og systemet, hvor magtanvendelse kan udspille sig (Henriksen & Prieur 2004:101). Magtanvendelse kan være til stede i sagsbehandler-klient forholdet, men dette fokus er fravalgt, da der er anlagt et bredere fokus i specialet, nemlig kontanthjælpsmodtagers fortællinger om beskæftigelses-systemet. Pointen med det bredere fokus er at få et mere differentieret syn på beskæftigelsessystemet.

Kategoriseringen af kontanthjælpsmodtagerne

Efter indsamlingen af specialets datamateriale bliver det klart, at de tre kontanthjælpsmodtagere, som jeg har observeret og lydoptaget samtaler og efterfølgende interviewet, er langtidsledige kontanthjælpsmodtagere. Dette er ikke et krav til sagsbehandlerens udvælgelse af kontanthjælpsmodtagerne. Da indsamlingen af empirien vedrørende samtalerne er i gang, begyndte jeg at finde to yderligere interviewpersoner. Jeg valgte at interviewpersonerne skal udgøres af en tidligere og en nuværende kontanthjælpsmodtager.

For at finde flere kontanthjælpsmodtagere, som gerne vil fortælle om deres tid i beskæftigelsessystemet, spørger jeg først sagsbehandleren, som jeg har adgang til. Men hun kan ikke huske sine tidligere klienter. Derfor tager jeg det sociale medie facebook i brug, og laver et opslag, hvor jeg søger én tidligere kontanthjælpsmodtager og én nuværende kontanthjælpsmodtager. Det eneste krav, som jeg opstiller i opslaget på facebook er, at kontanthjælpsmodtageren skal have været på kontanthjælp i mindst fire år. Hurtigt får jeg kontakt til en kvindelig nuværende kontanthjælpsmodtager, som har været på kontanthjælp i næsten fire år. Jeg opretter kontakt til hende og får aftalt et møde på en café i den by, hvor hun bor. Gennem opslaget på facebook får jeg yderligere kontakt til en tidligere kontanthjælpsmodtager. Den tidligere kvindelige kontanthjælpsmodtager havde kun været på kontanthjælp i tre år. Det bliver aftalt med den kvindelige tidligere kontanthjælpsmodtager, at interviewet skal finde sted i hendes bolig.

Grunden til to yderligere interviewpersoner bliver fundet er for at få fortællinger, om det at være kontanthjælpsmodtager i beskæftigelsessystemet fra personer, som har afsat tid til at fortælle. Kontanthjælpsmodtagerne, som bliver interviewet efter samtalen med sagsbehandleren, har ikke afsat tid til interviewet, da de ikke ved der skal foregå et interview.

I processen med at finde én nuværende kontanthjælpsmodtager og én tidligere kontanthjælpsmodtager opstiller jeg ét krav for at kunne deltage i et narrativt interview som skrevet ovenfor. Kravet er at den tidligere eller nuværende kontanthjælpsmodtager har været på kontanthjælp i mindst fire år. Kravet om de fire år er jeg blevet inspireret af fra Bach og Boll 2003, som lavede en undersøgelse omkring de svageste kontanthjælpsmodtagere. De opstillede fire år på kontanthjælp som en karakteristik af langtidsledige kontanthjælpsmodtagere. Grunden til jeg anvender de fire år, som krav til de narrative interviews er for at sætte en ramme. Men mit sigte med et krav på fire år er også, at den tidligere og nuværende kontanthjælpsmodtager har fået erfaring med beskæftigelsessystemet og derfor har oplevelsen af at have været kontanthjælpsmodtager. Desuden har sagsbehandleren fundet interviewpersoner, som viste sig at være langtidsledige, så for at skabe en sammenhæng i specialet tilstræbte jeg dette. Den nuværende kontanthjælpsmodtager, som jeg fik kontakt til, har været på kontanthjælp i fire år, men den tidligere kontanthjælpsmodtager havde kun været i tre år, dog med to år på sygedagpenge før dette. Grunden til at jeg gerne vil udføre et narrativt interview med den tidligere kontanthjælpsmodtager, selvom hun kun har været kontanthjælpsmodtager i tre år er, at hun udtrykte i den telefonsamtale, som jeg har med hende før interviewet, at hun har gjort sig mange erfaringer i beskæftigelsessystemet. Jeg gik derfor på kompromis med det opstillede krav på fire år. Jeg valgte kun at udføre narrative interviews med en nuværende kontanthjælpsmodtager og en tidligere kontanthjælpsmodtager. Grundene til dette er, at jeg af erfaring vidste, det kunne være en svær målgruppe at få fat i, men også fordi jeg vidste hvor stort et datamateriale som kommer ud af narrative interviews.

Interviewpersonerne i specialet udgøres næsten kun af langtidsledige, hvor langtidsledige forstås som fire år eller mere på kontanthjælp. Hvis kategoriseringen af kontanthjælpsmodtagerne fra specialets problemfelt

inddrages, er de tre kontanthjælpsmodtagere, som bliver observeret og lydoptaget i samtalen med sagsbehandleren, over 30 år og aktivitetsparate. Disse tre kontanthjælpsmodtagere har også problemer ud over ledighed. Hvilke problematikker som kan være under denne definition fremgår i specialets problemfelt. Den nuværende og tidligere kontanthjælpsmodtager, som jeg selv fandt, er henholdsvis aktivitetsparat og fleksjobber. Disse to har eller havde også problemer ud over ledighed.

De kontanthjælpsmodtagere samt en tidligere kontanthjælpsmodtager, som jeg interviewer, er ikke af anden etnisk herkomst end dansk, og derfor er dette også en afgrænsning. Det er ikke en bevidst afgrænsning. Nogle undersøgelser omhandlende eksempelvis incitamentet omkring ledighed eller karakteristikkene af kontanthjælpsmodtagernes problemer ud over ledighed påpeger specifikt, at borgere med anden etnisk herkomst end dansk kan have andre barrierer, såsom mangel på læse- og skrivefærdigheder på dansk (Bach & Boll 2003). Skipper (2011) fandt at hver femte, i den tidligere matchgruppe 4, havde ikke-vestlig baggrund og at dette også gjorde sig gældende for hver fjerde i matchgruppe 5.

Fokus på de langtidsledige kontanthjælpsmodtagere bliver derfor truffet i sagsbehandlerens udvælgelse af kontanthjælpsmodtagere, og jeg følger sidenhen dette i min egen udvælgelse af kontanthjælpsmodtagere. Det er ikke nemt at anskaffe de mest ideelle data, og man må til tider gå på krompris og få det bedste ud af det, som er tilgængeligt.

Kapitel 2: Metode

Videnskabsteori

Den overordnede ramme i dette speciale udgøres af videnskabsteorien socialkonstruktivisme. Socialkonstruktivismen kan forstås på forskellige måder og er dækkende for forskellige tilgange (Bertilsson i Järvinen & Bertilsson:1998:17). Socialkonstruktivismen kan også betragtes som mindre præcist defineret (Collin i Järvinen & Bertilsson 1998:41 & Burr 1995:2). I det videnskabsteoretiske afsnit defineres og afgrænses, hvordan socialkonstruktivismen skal forstås i dette speciale.

Jerome Bruner har skrevet bogen *Mening i handling*, hvor han argumenterer for socialkonstruktivismen (Jespersen i Bruner 1999:9). Bruner bruges senere i specialet i teoriafsnittet, da hans tanker omkring socialkonstruktivismen er tæt knyttet til menneskets fortællinger, som er fokus i specialet. Det ses derfor som relevant kort at opridses Bruners baggrund. Bruner var en del af den kognitive revolution i 1950'erne, men senere udskiftede han den kognitive psykologi med den narrative tilgang (Holmgren 2013:180). I *Mening i handling* skriver Bruner i forordet, at bogens omdrejningspunkt er; "*Meningsproduktionens natur og kulturelle formning og den centrale rolle, den spiller for menneskers handlinger.*" (Bruner 1999:15). Det vil sige, at meningen og kulturen er central i forhold til at forstå menneskers handlinger ifølge Bruner. Han skriver yderligere, hvordan det at sætte mening i centrum er anderledes fra den positivistske tilgang, hvor det blandt andet er årsagsforklaringer og forudsigelser, som er centrale (Ibid.:16). Tilgangen til videnskabsteorien i specialet er inspireret af Bruners tilgang til socialkonstruktivismen, og hvordan meningen er vigtig for menneskers handlinger. Som nævnt tidligere vil Bruner optræde i teoriafsnittet, som rammesættende for tilgangen til fortællingerne, og hvordan disse skal forstås.

I socialkonstruktivismen kan man sætte positivismen op som en modsætning, da man i positivismen mener, at man kan se verden gennem observationer. Det mener man ikke i socialkonstruktivismen – her skal man i stedet være kritisk over for den måde vi forstår verden på, og kritiske over for det, vi tager for givet (Burr 2003:2-3). Socialkonstruktivismen anses det for at være en nødvendighed at være kritisk over for, hvordan verden lader til at se ud, og sætte

spørgsmålstegn ved de kategorier, som vi har skabt i verden (Ibid.:3). I forhold til dette speciale, hvor kontanthjælpsmodtagerne er i fokus, skal der sættes spørgsmålstegn ved, hvad en kontanthjælpsmodtager er. Samtidig må der være en bevidsthed om at kategorien kontanthjælpsmodtager, som man kan sætte mennesker i, hvis de er arbejdsløse, er skabt af mennesker. I socialkonstruktivismen er kategorier og koncepter kulturelle og historiske størrelser (Ibid.:3-4), og derfor må kategorien kontanthjælpsmodtager i dette speciale også forstås som noget kulturelt og historisk. I socialkonstruktivismen er måden at forstå verden på forbundet med kulturen og historien på det givne tidspunkt, og derfor kan 'sandheden' heller ikke findes, da viden er afhængig af den kultur og den historiske periode, som der er tale om (Ibid.:4). Den måde som kontanthjælpsmodtagere forstås i dette speciale er derfor kulturelt og historisk afhængig af den tid, hvori det blev skrevet.

Ifølge socialkonstruktivismen opstår viden omkring verden og vores forståelse omkring verden ved, at mennesker interagerer. Viden opstår, når mennesker interagerer i det sociale liv, og derfor er det især interessant for socialkonstruktivister at undersøge sprog og sociale interaktioner af enhver art (Burr 2003:4-5). I dette speciale er fokus på kontanthjælpsmodtagernes fortællinger om beskæftigelsessystemet. Når kontanthjælpsmodtagerne fortæller enten til undertegnede eller sagsbehandleren forekommer der en interaktion, hvor der kan opstå viden omkring den måde, kontanthjælpsmodtagerne fortæller om beskæftigelsessystemet.

I socialkonstruktivismen er der to centrale teser, henholdsvis den ontologiske og den erkendelsesteoretiske. Ontologien er læren om det værende, hvor epistemologi eller erkendelsesteori omhandler, hvordan viden opnås (Jacobsen et al. 2012:21). Overordnet kan det siges om den erkendelsesteoretiske konstruktivisme, at menneskets erkendelse af verden er socialt konstrueret, og dermed også den videnskabelige erkendelse. Erkendelsen er derfor skabt i den sociale kontekst for erkendelsesprocessen. I den ontologiske konstruktivisme er virkeligheden en konstruktion (Collin i Jacobsen et al. 2012:336). Forståelsen af socialkonstruktivismen i specialet er den 'lette' forståelse og knap så radikale. Det vil sige, at der skelnes mellem den fysiske virkelighed og samfundsmæssige virkelighed. Nogle socialkonstruktivister mener, at naturen også er menneske-

skabt, en så radikal tilgang er fravalgt i specialet. I stedet er forståelsen af socialkonstruktivismen, at sproget og kulturen spiller en stor rolle i menneskers liv. Menneskets forståelse af verden sker gennem andre mennesker og ved at bruge sproget og interagere med hinanden konstrueres verden (Burr 1998:6-7). Socialkonstruktivismen er omdiskuteret og med sine mange forskellige tilgange eller traditioner kan kritikken være forskelligartet. En bredere kritik af socialkonstruktivismen bliver kort præsenteret her. Søren Wenneberg mener, at socialkonstruktivismen giver muligheder, men også problemer. Socialkonstruktivismen kan ifølge Wenneberg give muligheden for at gå bagom det umiddelbare og dermed undersøge den rigtige sammenhæng, som han kalder det. Samtidig sætter Wenneberg spørgsmålstegn ved, om det at gå bagom det umiddelbare ikke også bare er en social konstruktion? Hermed understreger Wenneberg det dobbelttydige i socialkonstruktivismen. Den sociale verden bliver derfor ifølge Wenneberg flydende (Wenneberg 2010:83-84).

Som afslutning på det videnskabsteoretiske afsnit bliver det kort forklaret, hvorfor socialkonstruktivismen er valgt. Margareta Bertilsson og Margaretha Järvinen skriver, at socialkonstruktivismen kan give forskere et *tilflugtssted* fra positivismen (1998:11). Socialkonstruktivismen lægger op til en større frihed for undersøgeren, og skaber et frirum fra at måle fænomener kvantitativt og i stedet skabe plads til det kvalitative. Med den socialkonstruktivistiske tilgang er det derfor muligt at betragte det lille kvalitative datamateriale, som er indsamlet til dette speciale, som en legitim måde at undersøge kontanthjælpsmodtagers fortællinger om beskæftigelsessystemet.

Specialets design

Specialets begyndelse i form af problemfeltet er præget af at være deskriptiv. Problemfeltet beskriver lovgivningen på beskæftigelsesområdet, hvilke problematikker kontanthjælpsmodtagerne kan have og om forskellige diskurser inden for kontanthjælpsdebatten. Den deskriptive tilgang gør det muligt at redegøre for kontanthjælpsmodtagernes situation og indkredse den interessante problemstilling. En god deskriptiv tilgang i starten af specialet kan derfor lede til et godt hvorfor-spørgsmål ifølge de Vaus (de Vaus 2011:2). I stedet for hvorfor

bliver det et hvordan-spørgsmål i dette speciale, nemlig hvordan fortæller kontanthjælpsmodtagere om beskæftigelsessystemet, og hvilken betydning kan interaktionen med beskæftigelsessystemet have for deres identitet?

Induktiv tilgang

I dette speciale er tilgangen hovedsageligt induktiv. Betydningen af den induktive tilgang er, at der bliver foretaget observationer og udført interviews før, der bliver fundet relevant teori (de Vaus 2011:5-6). Den induktive tilgang tillader derfor specialet en åben tilgang til datamaterialet. Datamaterialet får derfor en stor betydning, da det er ud fra datamaterialets indhold, at relevant teori bliver udvalgt. På grund af den induktive tilgang i specialet bærer specialet ikke præg af, at være styret af forudindtagede synspunkter, såsom at kontanthjælpsmodtagerne oplever magtproblematikker med sagsbehandlerne. Derimod har udvælgelsen af teori været præget af en intuitiv forståelse af det indsamlede datamateriale.

Ved udarbejdelsen af interviewguides går jeg også delvist induktivt til opgaven, da jeg ikke har teori, som styrer mine spørgsmål. I specialet skal der udarbejdes to interviewguides – en til interviewene efter samtalerne har fundet sted samt en interviewguide til de to interviews med en nuværende og en tidligere kontanthjælpsmodtager. De to sidstnævnte interviews finder tidsmæssigt sted til sidst i indsamlingen af empiri, derfor bliver denne interviewguide præget af de tidligere interviews i form af temaer men fortsat ikke af teori.

Metodisk er jeg i begge udarbejdede interviewguides inspireret af Marianne Horsdals narrative tilgang, som betyder, at spørgsmålene bliver meget brede og åbne. Horsdals narrative tilgang er præget af at beskæftige sig med store narrativer altså livsfortællinger. Dette var ikke mit sigte. Mit sigte var korte fortællinger om beskæftigelsessystemet. Jeg vurderede at Horsdals tilgang stadig kunne bruges. En mere detaljeret tilgang til brugen af Horsdals narrative tilgang kommer senere i metodeafsnittet.

På grund af den induktive tilgang i specialet kommer metodeafsnittet før teoriafsnittet. I specialets metodeafsnit bliver der mere detaljeret forklaret og reflekteret over processen med indsamling af data, og herunder argumenteret for valg op mod de vilkår der gør sig gældende, når man indsamler data. I

teoriafsnittet gennemgås de to udvalgte teorier, som bliver udvalgt efter data bliver indsamlet. Fra teoriafsnittet ledes der op til analysen ved en gennemgang af analysestrategien, samt hvilke relevante temaer, som er valgt ud til analysen.

Indgangen til feltet

I dette speciale fik jeg skabt to forskellige tilgange til at indsamle empiri og dermed få adgang til feltet. Hvordan jeg fik skabt kontakt til feltet og dermed fik adgang til informanter er beskrevet nedenfor.

Etablering af kontakt til sagsbehandler

I starten af specialeprocessen udsendte jeg mails til forskellige kommuner og spurgte, om de var interesseret i et specialesamarbejde, hvor jeg skulle observere samtaler mellem sagsbehandlere og kontanthjælpsmodtagere. På dette tidspunkt i processen med specialet ønskede jeg et fokus på interaktionen mellem kontanthjælpsmodtagere og sagsbehandlere ved at bruge samtaleanalyse til at forstå, hvad der skete i denne interaktion. Der kom ingen positive tilbagemeldinger på de mails, som jeg udsendte og derfor begyndte jeg at ændre fokus i specialet til kontanthjælpsmodtagernes fortællinger. Efter at have ændret fokus og påbegyndt arbejdet med dette, fik jeg en tilbagemelding på en af mine udsendte mails.

Én kvindelig sagsbehandler melder tilbage fra en kommune i Nordjylland. I mailen skriver sagsbehandleren, at hun gerne vil have feedback på de samtaler, som jeg deltager i. Det bliver derfor en aftale, som indeholder en noget for noget aftale. Der bliver aftalt et møde med sagsbehandleren, så interessen for feltet og sigtet med specialet bliver klarlagt for hende samt spørgsmålet om anonymisering bliver også adresseret. På mødet bliver der yderligere diskuteret, hvad sagsbehandleren gerne vil bruge min deltagelse i samtalerne til. Sagsbehandleren vil gerne, at jeg undrer mig og stiller spørgsmål til den tilgang, som hun bruger i samtalerne. Dette ser jeg intet problem i, og vi aftaler en tidshorisont for de samtaler, som jeg skal deltage i.

Sagsbehandleren har mange klienter, som er i ressourceforløb, men hun har også kontanthjælpsmodtagere. Målgruppen i specialet er kontanthjælpsmodtagere, og derfor arrangerer sagsbehandleren, at jeg kan komme til samtaler med denne

gruppe. Det bliver også aftalt på mødet, at jeg kan interviewe kontanthjælpsmodtagerne efter samtalerne, hvis kontanthjælpsmodtagerne ønsker at deltage i et interview.

Jeg fulgte den samme sagsbehandler i de samtaler, som jeg observerede og lydoptog. Min indgang til feltet og kontakt med kontanthjælpsmodtagerne, som deltog i samtalerne, er derfor gennem den samme sagsbehandler. Når jeg kun har en sagsbehandler som adgang til feltet, bliver specialet indsnævret på baggrund af dette. Yderligere er det uklart på hvilken baggrund, at sagsbehandleren har udvalgt netop disse tre kontanthjælpsmodtagere, hvor jeg må observere og lydoptage samtalerne. Den ene mulighed er, at disse tre kontanthjælpsmodtagere er en udfordring for sagsbehandleren og at hun derfor ønsker feedback på disse samtaler. En anden mulighed er, at sagsbehandleren har udvalgt kontanthjælpsmodtagere, som hun har et godt forhold til og at hun dermed viser dem frem på baggrund af dette. Den tredje mulighed er, at de tre kontanthjælpsmodtagere er udvalgt tilfældigt af sagsbehandleren, og det lige er dem, som er tilgængelige. I forhold til analysen i specialet er det relevant at reflektere over på hvilken baggrund kontanthjælpsmodtagerne er udvalgt af sagsbehandleren. Hvis sagsbehandleren finder de udvalgte kontanthjælpsmodtagere udfordrende, kan dette måske influere på kontanthjælpsmodtagernes udtalelser i interviewene, da de måske også finder samarbejdet med sagsbehandleren udfordrende.

Efter samtalerne mellem kontanthjælpsmodtagerne og sagsbehandleren er ovre, er det muligt at interviewe dem, hvis de har lyst og tid. Det indvilliger alle tre kontanthjælpsmodtagere i, og der bliver udført interviews efter samtalerne i to af tilfældene og den sidste bliver interviewet telefonisk. Hvad jeg ikke forudser ved at interviewe kontanthjælpsmodtagerne efter interviewet er, at de evaluerer sagsbehandleren, og pludselig er jeg inde i et farligt felt. De etiske problemstillinger ved dette kommer senere i metodeafsnittet. Idet kontanthjælpsmodtagerne evaluerer sagsbehandleren, kan dette have påvirket deres besvarelser i interviewsituationen. Interviewpersonerne fortæller måske derfor mere om sagsbehandleren end beskæftigelsessystemet generelt. Beskæftigelsessystemet er et bredt begreb, og derfor er det måske også mere overskueligt for interviewpersonen at flytte fokus hen på en konkret person i systemet.

I næste afsnit beskrives, hvordan feedbacken til sagsbehandleren tog sig ud og forløb.

Feedback

På intet tidspunkt er det meningen, at feedbacken til sagsbehandleren omhandlende samtaler med kontanthjælpsmodtagerne skal indgå som data i specialet. Feedbacken fungerer kun som en modydelse for at sidde med ved samtalerne mellem sagsbehandler og kontanthjælpsmodtager. Man kan spørge, hvilke kompetencer som jeg har, der gør, at jeg kan give feedback til en sagsbehandler. Hertil er svaret min sociologiske uddannelse, hvor observation og aktionsforskning har været på skemaet. Samtidig har jeg erfaring med beskæftigelsessystemet i form af praktik og derigennem omgang med kontanthjælpsmodtagere og socialrådgivere og afprøvning af aktionsforskning. Feedbacken er i en meget simpel form, da jeg skal undre mig over og kommentere på samtalerne med fokus på sagsbehandleren. Et feedbackmøde mellem sagsbehandleren og mig bliver afholdt ca. en måned efter denne sidste samtale er gennemført. Til mødet forbereder jeg en gennemgang af de mest iøjnefaldende episoder i samtalerne og fokus er på, hvordan sagsbehandleren taler til kontanthjælpsmodtagerne. Den vigtigste opgave for mig i mødet med sagsbehandleren er kun, at italesætte hendes ageren over for kontanthjælpsmodtagerne, og ikke nævne noget om interviewet med kontanthjælpsmodtagerne. Mine kommentarer er derfor fokuseret på at undlade informationer fra interviewene. Dette omtales i specialets etikafsnit. Jeg fremlægger denne gennemgang af mødet om feedbacken, så det er tydeligt for læseren, hvad der er foregået, samt for at vise at jeg er bevidst om at feedbacken til sagsbehandleren kan være problematisk ud fra et etisk synspunkt.

Indsamling af data

I de tre følgende afsnit er de tre forskellige empiriske indsamlingsmetoder beskrevet. Rækkefølgen på de tre afsnit afspejler rækkefølgen, hvormed empirien bliver indsamlet. Først bliver samtalerne mellem sagsbehandler og kontanthjælpsmodtager optaget og observeret, herefter narrative interviews med kontanthjælpsmodtagerne med udgangspunkt i de afholdte samtaler og til sidst narrative interviews med andre informanter.

Samtalerne

Den første metode som blev brugt til at indsamle empiri var observationer og lydoptagelse af samtaler mellem kontanthjælpsmodtagere og sagsbehandler. Det kan forekomme udsædvanligt at observere og lydoptage samtaler mellem kontanthjælpsmodtagere og deres sagsbehandler for at få deres fortællinger om beskæftigelsessystemet. Grunden til denne udsædvanlige tilgang er, som tidligere skrevet, at efter fokus rettes mod kontanthjælpsmodtagernes fortællinger melder en sagsbehandler tilbage, og siger hun gerne vil have mig med til samtalerne. Denne mulighed er for god at takke nej til, så derfor vælger jeg at benytte samtalerne som en indgang til kontanthjælpsmodtagernes fortællinger.

Samtalerne er en stor del af det samfund, som vi lever i, og at mennesket er et socialt væsen understreges også af brugen af samtaler (Asmuß & Steensig 2003:9). I samtaleanalyse skal samtalen forstås som mere end at lytte eller tale, som man forstår det inden for kommunikation. I samtaleanalyse skal det forstås som en interaktion, hvor individerne i samtalen ikke kun lytter eller taler, men hvor lytning og tale foregår samtidig. I samtalen handler individerne hele tiden ved at respondere på forskellige måder på det, som bliver sagt (Asmuß & Steensig 2003:11). Samtalen er i sig selv en dialogisk aktivitet, hvor der forekommer en samtale mellem to eller flere personer. Samtaler optræder oftest som en verbal interaktion (Scheuer 2005:7). I dette speciale er der fokus på samtalerne mellem klienter nærmere bestemt kontanthjælpsmodtagere og sagsbehandler. Yderligere optræder forskellige tredjeparter i samtalerne, en fysioterapeut, en støttekontaktperson og en bostøtte. Samtalerne, som bliver observeret og lydoptaget, er en direkte verbal interaktion mellem sagsbehandler, kontanthjælpsmodtager og en tredje aktør.

Grunden til at observation og lydoptagelse af samtaler bliver brugt som metode i specialet er at få adgang til autentisk datamateriale. Med autentisk datamateriale forstås, at samtalerne mellem kontanthjælpsmodtagerne og sagsbehandleren vil finde sted uanset, om jeg har været til stede eller ej (Scheuer i Gudiksen 2009:127). Specialets empiriske indsamling af samtaler kan siges at være autentisk, idet de er observeret og lydoptaget og uden at jeg har været direkte

indblandet i samtalerne. Imidlertid er der visse episoder, som opstod i samtalerne, hvor jeg oplevede at blive inddraget. I den første samtale, som jeg lydoptog og observerede, afbrød sagsbehandleren sin egen talestrøm i starten af samtalen. Herefter kiggede hun hen på mobilen, som optog samtalen, og sagde, at det påvirkede hende at blive optaget, og hun fortsatte herefter samtalen med kontanthjælpsmodtageren. Jeg oplevede i alle tre samtaler, som jeg optog og observerede, at få øjenkontakt med kontanthjælpsmodtagerne. Jeg blev derfor indirekte inddraget i samtalen mellem kontanthjælpsmodtageren og sagsbehandler. Min oplevelse af øjenkontakten fra kontanthjælpsmodtagerne er en slags appel til at forstå deres situation, og hvordan de var i den situation i dag. Jeg kan derfor ikke se bort fra, at min tilstedeværelse i form af at lydoptage og observere samtalerne kan have påvirket nogle af sagsbehandlerens eller kontanthjælpsmodtagernes udtalelser. Dette stemmer overens med specialets videnskabsteori, socialkonstruktivism, og hvordan betydningen af den sociale interaktion påvirker individet. Samtidig understreger denne oplevelse også den teoretiske tilgang i specialet, hvor fokus er på, at individer fortæller til hinanden og derigennem retfærdiggør, undskylder og forsøger at skabe mening (Jf. teoriafsnit).

Under samtalerne er jeg placeret forskelligt i rummet. Under den første samtale befinder jeg mig i vindueskarmen og er på den måde ikke inde i den 'cirkel', hvor samtalen finder sted mellem sagsbehandler, kontanthjælpsmodtager og fysioterapeut. I den anden samtale sidder sagsbehandler, kontanthjælpsmodtager, støttekontaktperson og jeg ved et mødebord, og jeg er derfor placeret mere centralt. Dette skete også i den tredje samtale, som jeg deltog i. Refleksivt vil det mest hensigtsmæssige have været, hvis jeg havde placeret mig i et hjørne ved samtalerne, så jeg på den måde ikke blev involveret og påvirkede samtalen mindst mulig. Jeg skulle have aftalt dette med sagsbehandleren, før jeg begyndte at deltage i samtalerne.

Jeg har valgt at betragte samtalerne mellem sagsbehandler og kontanthjælpsmodtagere som institutionelle samtaler. De institutionelle samtaler finder sted uanset om der er en forsker til stede eller ej, og er derfor også som tidligere skrevet autentiske data. Herudover er institutionelle samtaler nogle, som

forekommer inden for institutionelle rammer (Scheuer i Gudiksen 2009:131). I dette speciale en institutionel ramme bestående af kontanthjælpsmodtagere, som mødes med deres sagsbehandler for at drøfte, hvordan det er gået siden sidste møde, samt hvilke mål der skal udlægges for fremtiden.

Institutionelle samtaler har den fordel, at de er afgrænset, idet den aktivitet, som forekommer i samtalerne, er fastsat og inden for en kontekst. Dette gør også de institutionelle samtaler nemmere at analysere, fordi de finder sted inden for et afgrænset område og i en fast kontekst, hvor aktiviteten i samtalen er fastsat af institutionen (Ibid.:131). Tilgangen til samtaleanalysen af samtalerne mellem kontanthjælpsmodtagere og sagsbehandler er derfor i dette speciale afgrænset i form af, at det er institutionelle samtaler. Konteksten for samtalen er derfor defineret på forhånd.

Samtaleanalysen vil i specialet blive brugt til at analysere samtalerne mellem sagsbehandler og kontanthjælpsmodtagere med et fokus på kontanthjælpsmodtagernes narrativer. Ved brug af Jerome Bruner og Marianne Horsdals teorier om det narrative og Scott og Lymans teori om retfærdiggørelser og undskyldninger vil kontanthjælpsmodtagernes udtalelser i samtalerne blive analyseret.

Observationer af samtalerne

Det er muligt at observere under samtalerne mellem sagsbehandler og kontanthjælpsmodtagere, da jeg ikke selv aktivt deltager i samtalerne. Det der er fokus på i observationerne af samtalerne er, om sagsbehandleren holder øjenkontakt med kontanthjælpsmodtagerne under samtalerne, og i det hele taget, hvordan begge parter agerer i samtalerne, forekommer der eksempelvis noget usædvanligt. Sigtet med at observere samtalerne er at få en forståelse for, hvordan samtalerne finder sted mellem en sagsbehandler og en kontanthjælpsmodtager. Ved selv at være til stede er det nemmere efterfølgende at genkalde sig samtalen, samt knytte ansigtstræk og kropsbevægelser til sagsbehandleren og kontanthjælpsmodtagerne, fremfor bare at have modtaget lydoptagelserne uden selv at være til stede. I analysen vil der ikke blive lagt så meget vægt på observationerne, men mere på det kontanthjælpsmodtagerne fortæller i

samtalen. Observationerne under samtalen bliver mest brugt til feedbacken til sagsbehandleren.

Narrativt inspireret interview efter samtalerne

Som tidligere nævnt, får jeg efter observationerne og lydoptagelserne af samtalerne, med kontanthjælpsmodtagernes samtykke, muligheden for at interviewe dem.

Som følge af den induktive tilgang til specialet, har jeg ikke en interviewguide, som er styret af teori, men i stedet er den konstrueret ud fra en narrativ tilgang til interviewet, og spørgsmålene er derfor meget bredt formuleret. Jeg vælger kun at nedskrive to spørgsmål til interviewet. I det første spørgsmål spørger jeg ind til kontanthjælpsmodtagerens oplevelse af samtalen, som lige er afsluttet. Det andet spørgsmål er, hvordan de generelt har oplevet deres tid i beskæftigelsessystemet. Formålet med så brede spørgsmål er at få kontanthjælpsmodtagerne til at fortælle om deres oplevelser ud fra deres egne perspektiver. Jeg prøver dermed at få dem til at fortælle om det, som de finder vigtigt og lægger vægt på uden, at jeg blander mig eller influerer for meget. Efterfølgende fulgte jeg op på nogle af de oplevelser, som de fortæller om, og afslutter interviewet med at spørge til alder, hvor lang tid de har været på kontanthjælp, og hvem den tredje aktør har været i samtalen. For til sidst at takke dem for, at de vil deltage og dele deres oplevelser med mig. Interviewguiden er vedlagt på cd som bilag 2.

Telefoninterview

En af kontanthjælpsmodtagerne har ikke tid til et interview efter samtalen, så jeg får hans telefon nr., så jeg kan foretage et telefoninterview. Telefoninterviewet finder sted en uge efter samtalen. Problemet med at foretage et telefoninterview en uge efter, at samtalen har fundet sted kan være, at kontanthjælpsmodtageren ikke kan huske den foregående samtale nær så detaljeret, som hvis den lige har fundet sted. Mikkel, som han kaldes i dette speciale, har ikke problemer med at huske samtalen og det virker, som om han har reflekteret over den efterfølgende. At foretage et telefoninterview finder jeg sværere end at interviewe personen i samme rum, da kropssprog og ansigtstræk forsvinder, og jeg mener derfor, at der mistes en form for føling med interviewpersonen. Undersøgelser af ansigt til

ansigt interviews sammenlignet med telefoninterviews viser, at når det gælder mere sensitive spørgsmål, får man bedre svar ansigt til ansigt. Et interview ansigt til ansigt giver ifølge flere undersøgelser også mere uddybende svar end over telefonen, og interview over telefonen går i det hele taget hurtigere end ansigt til ansigt interviews. Nogle undersøgelser viser dog, at bestemte sensitive spørgsmål bliver besvaret bedre over telefonen, så der er ikke et entydigt svar på hvilken metode, som er mest hensigtsmæssig (Holstein & Gubrium 2003:8-9,16). Man kunne også forestille sig, at nogle informanter vil føle sig mere trygge ved at tale over telefonen og derfor være mere ærlige. Konklusionen på om det er en fordel eller ulempe at interviewe over telefonen er derfor ikke entydig.

Narrative interviews

Udgangspunktet for at foretage de narrative inspirerede interviews, som en del af specialet, er Marianne Horsdals tilgang til livsfortællinger. Mit formål med de narrative interviews er ikke at få de nuværende og tidligere kontanthjælpsmodtagere til at fortælle hele deres livshistorie, men at fortælle om den del af deres liv, hvor de er på kontanthjælp. De narrative interviews bliver derfor afgrænset til kun at omhandle tiden på kontanthjælp. Derfor følger tilgangen i specialet ikke Horsdals fokus på hele livets fortælling, men det vurderes stadig relevant, at benytte hendes tilgang til det narrative interview.

Det første, der bør fremhæves, som relevant i forhold til udførelsen af det narrative interview er, at både interviewer og den interviewede deltager og dermed både giver og tager i interviewsituationen. Det er nemlig her, at viden bliver skabt. Skrevet på en anden måde, så forhandler intervieweren og fortælleren om mening, så når interviewpersonen fortæller, foregår der en forhandling i interaktionen mellem dem.

Det er vigtigt, at interviewpersonen har plads til at fortælle uden at blive dømt af intervieweren (Horsdal 1999:105). Før interviewsituationen starter, er jeg bevidst om, at jeg ikke skal vise andet end interesse og forståelse, når de tidligere og nuværende kontanthjælpsmodtager skal fortælle, da det ikke er min rolle at bedømme deres handlinger.

Horsdal tager udgangspunkt i Peter Alheits 10 regler omkring det narrative interview, og ud fra disse har Horsdal opstillet, hvordan det narrative interview kan anskues i tre forskellige faser (Horsdal 1999:106).

1) Første fase er den indledende fase. I den indledende fase informerer interviewerens informant om, hvad man gerne vil undersøge, og en form for tillid etableres, så informanten kan begynde sin fortælling (Horsdal 1999:104,106).

Den nuværende og tidligere kontanthjælpsmodtager bliver ringet op efter, at vi har etableret en kontakt over facebook. Over telefonen bliver det forklaret, hvordan jeg gerne vil have de to kvinders fortællinger om deres tid i beskæftigelsessystemet, og hvordan det kommer til at foregå. Tidspunktet for det narrative interview bliver aftalt i denne samtale over telefon.

I interviewsituationen ved de to narrative interviews, som jeg udfører, forsøger jeg at etablere en tillid ved at smalltalke med interviewpersonerne før jeg begynder at berette om formen i det narrative interview, og hvad jeg gerne vil undersøge med mit speciale. Det er vigtigt, at interviewpersonerne forstår, hvad jeg gerne vil undersøge med mit speciale og at de derfor er indforstået med, hvad deres fortællinger bliver brugt til. Yderligere bliver interviewpersonerne informeret om, at de vil være fuldstændig anonyme, så hverken deres navn eller bosted vil blive afsløret. Hvis der forekommer steder eller informationer, som vil afsløre noget om deres person, hvor det bliver for genkendeligt, så bliver dette også anonymiseret. Samtidig måtte jeg også forklare, at hvis andre kender til deres fortælling om at være kontanthjælpsmodtager kan disse muligvis genkende dem, hvis de læste specialet. Den indledende fase bliver også brugt til at spørge om lov til at lydoptage fortællingen. Herefter kom anden fase eller selve hoveddelen.

2) I hoveddelen af det narrative interview udfolder interviewpersonen sin fortælling. Horsdal skriver, at det er vigtigt ikke at blande sig eller afbryde interviewpersonens fortælling (Horsdal 1999:108). Hvis der i fortællingerne forekommer noget interessant, som jeg gerne vil have uddybet af interviewpersonen noterer jeg det, og spørger til sidst i den opsamlende fase ind til det. Ved at blande sig eller afbryde fortællingen kan man påvirke fortællingen for meget. Det interessante ved at lytte til andres fortællinger er, at det som

fremkommer i fortællingen har en mening eller en betydning for interviewpersonens samlede fortælling, og derfor kan det have konsekvenser, hvis interviewerens afbryder eller blander sig. Hvis interviewpersonen ikke kan opretholde en fortælling eller går i stå, hjælper jeg interviewpersonen videre. Enten ved at tage fat i, hvad interviewpersonen lige har fortalt om, og ellers har jeg nedskrevet relevante stikord, som måske kan sætte fortællingen i gang igen. Når interviewpersonen har afsluttet sin fortælling er den tredje og sidste fase påbegyndt.

3) I den tredje afsluttende fase er der plads til at spørge ind eller få uddybet elementer af fortællingen af interviewpersonen (Alheit i Horsdal 1999:106). I sidste del af interviewet bliver interviewpersonen spurgt til, hvor gamle de er, hvor længe de har været på kontanthjælp og om de er aktiveringsparat eller jobparat. Interviewpersonerne bliver også spurgt, om de gerne vil have en udskrift af deres fortælling, så de kan sikre, at deres anonymitet er intakt og at fakta i deres fortælling passer. Hvis de takker ja til dette, beder jeg om deres mailadresse, så jeg kan sende transskriptionen og få en godkendelse.

Horsdal anbefaler, at man til afslutningen af interviewet takker for interviewpersonernes deltagelse, og at man sørger for at efterlade interviewpersonen med et afrundet forløb (Horsdal 1999:109). Denne tilgang har jeg erfaring med at benytte i andre narrative interviews, som jeg har udført. Gennem fortællingen af tiden på kontanthjælp fortæller interviewpersonen om mange personlige oplevelser og interviewpersonen kan derfor blive påvirket følelsesmæssigt. Derfor sørger jeg for, at interviewpersonen er ved godt mod før vi går hvert til sit, ved for eksempel at tale om nogle helt andre emner eller fortælle om min egen interesse i beskæftigelsessystemet alt efter, hvad der passede ind i den enkelte situation.

På cd'en kan den enkle interviewguide, bilag 3, som jeg benyttede til de narrative interviews, findes.

Informanter

I dette afsnit er informanterne kort oplistet. Informanterne blev lovet anonymitet og deres rigtige navn optræder derfor ikke i specialet. Der blev valgt at give informanterne andre navne i stedet for eksempelvis A, B og C for at

personificere informanterne og dermed give informanterne en stemme. Hver enkelt informant er gennemgået samt hvilken form for metode, som blev brugt i mødet med de enkelte kontanthjælpsmodtagere og den ene tidligere kontanthjælpsmodtager.

Lise er kontanthjælpsmodtager og har været på kontanthjælp siden 2006. Hun er aktivitetsparat og 52 år gammel. Jeg observerede og lydoptog samtalen mellem Lise, sagsbehandleren og Lises fysioterapeut. Efter samtalen fik jeg lov til at interviewe Lise.

Bent er kontanthjælpsmodtager og har haft kontakt med systemet, siden han var barn. Han er aktivitetsparat og 33 år gammel. Jeg observerede og lydoptog samtalen mellem Bent, sagsbehandleren og Bents støttekontaktperson. Efter denne samtale fik jeg lov til at interviewe Bent.

Mikkel er kontanthjælpsmodtager og har periodevis været på kontanthjælp, siden han var 18 år. Han er aktivitetsparat og 41 år gammel. Jeg observerede og lydoptog samtalen mellem Mikkel, sagsbehandler og Mikkels bostøtte. Mikkel havde efter samtalen ikke tid til et interview, men jeg fik hans telefonnummer, så jeg kunne telefoninterviewe ham. Telefoninterviewet fandt sted lidt over en uge, efter jeg havde observeret og optaget samtalen.

Katrine er 24 år gammel og kontanthjælpsmodtager, men har søgt ind på tre forskellige uddannelser. Katrine har været på kontanthjælp i cirka fire år. Katrine indvilligede i at fortælle om sin tid på kontanthjælp.

Ulrikke er 51 år gammel og tidligere kontanthjælpsmodtager men er nu i flexjob. Ulrikke nåede at være på kontanthjælp i 3 år. Ulrikke indvilligede også i at fortælle om sin tid på kontanthjælp.

Opsamling på dataindsamling

De tre indsamlingsmetoder, som bliver benyttet i specialet, er gennemgået i de ovenstående afsnit. Formålet med de tre forskellige indsamlingsmetoder er at få

kontanthjælpsmodtagernes fortællinger om beskæftigelsessystemet i korte fortællinger. Sigtet med specialet er at få en forståelse for kontanthjælpsmodtagernes oplevelser i beskæftigelsessystemet, og hvordan det kan have betydning for deres identitet, men samtidig er der også et forbehold. Psykologen Sven Hessle har et kritisk blik på, om man fuldt ud kan forstå et andet menneske (Hessle 1995). At kontanthjælpsmodtagerne fortæller om deres tid i beskæftigelsessystemet gør ikke, at man fuldt ud kan forstå deres situation og deres identitet. Men det giver et dybere indblik i, hvordan beskæftigelsessystemet kan have en betydning for kontanthjælpsmodtagere og deres identitet. Der er derfor en bevidsthed om, at fortællingerne kun giver et indblik og ikke det fulde billede af kontanthjælpsmodtagerne situation, og at man derfor ikke kan sætte sig helt ind i et andet menneskes situation.

Transskription

Dataene i specialet udgøres af lydoptagelser af samtaler og narrative interviews. Ikke alt data er blevet transskriberet. I stedet er udvalgte passager transskriberet, når det skulle bruges til analysen. Grundet den intuitive tilgang til interviewene har jeg derfor valgt kun at transskribere de elementer eller tematikker, som er relevante i forhold til specialets problemstilling.

Datamaterialet er gennemlyttet flere gange, og i denne proces er der taget noter, med henblik på at lette udvælgelsen af centrale passager i datamaterialet. Fordelen ved at lytte til lydoptagelserne af datamaterialet er, at datamaterialet fremstår mere rigt. Det er muligt gennem lydoptagelserne at høre tonefald, tempo. Datamaterialet fremstår simpelthen mere sanseligt, når der lyttes. I specialets analysestrategiafsnit gennemgås det mere detaljeret, hvordan temaer bliver udvalgt og hvordan analysen er bygget op på baggrund af datamaterialet.

Interviewerens betydning og indflydelse

Før specialets etikafsnit og dermed afrunding på metodeafsnittet, forekommer der et afsnit omkring interviewerens rolle eller indflydelse på datamaterialet. I afsnittet tages der afsæt i Kvale og Brinkmanns fremstilling af det asymmetriske magtforhold i kvalitative interviews.

En af pointerne hos Kvale og Brinkmann er, at selve interviewsituationen er asymmetrisk i forhold til magt. Det vil sige, at det er interviewerens, som styrer

interviewet, og dermed bestemmer, hvad interviewet skal omhandle og hvilke spørgsmål, der bliver stillet (Kvale & Brinkmann 2009:51). I interview-situationerne med kontanthjælpsmodtagerne fastlægger jeg som interviewer, at de skal fortælle mig om deres tid på kontanthjælp. Samtidig spørger jeg ind til nogle af udtalelserne fra kontanthjælpsmodtagerne, og udvælger derfor hvilke aspekter, som jeg gerne vil høre mere om. En asymmetri i interviewsituationen kan derfor have været til stede. Samtidig skal det nævnes, at jeg ved at lade mig inspirere af den narrative metode forsøgte at få kontanthjælpsmodtagernes egne fortællinger og pointer i spil i interviewsituationen, og på den måde gøre det mere ligeværdigt.

Kvale og Brinkmann skriver videre om asymmetrisk magtforhold i interviewet, hvordan interviewets formål kan holdes skjult for interviewpersonen, og hvordan det er op til intervieweren at fortolke (Ibid.:51). I forhold til om interviewets formål bliver holdt skjult for interviewpersonerne i dette speciale er det ikke tilfældet eller intentionen. I de narrative interviews bliver kontanthjælpsmodtagerne fortalt, at jeg er interesseret i at høre deres fortællinger om beskæftigelsessystemet. I de to sidste narrative interviews bliver det yderligere udpenslet, hvad formålet med interviewene er. Dels fordi specialets fokus er skærpet over tid, dels fordi de sidste to narrative interviews er planlagt i forvejen, og der er derfor tid til, at fortælle mere uddybende om specialets formål. Det bliver tilstræbt at informere interviewpersonerne om formålet med interviewene, og der har ikke været en hemmelig dagsorden.

Det er interviewerens opgave at fortolke interviewene, og derfor må magtforholdet være asymmetrisk, da retten til fortolkningen ligger ved intervieweren. På baggrund af specialets videnskabsteoretiske udgangspunkt, socialkonstruktivismen, hvor fortolkningerne er et udtryk for sandsynligheder og ikke sandheder, kan fortolkningerne af interviewpersonernes udtalelser derfor også anses som et udtryk for sandsynligheder.

Der er derfor en bevidsthed om det asymmetriske magtforhold, som kan udspille sig i interviewet. Yderligere har min rolle som interviewer også spillet en rolle.

Etik

I arbejdet med specialet er der flere forskellige etiske aspekter, der er aktuelle.

Anonymisering

Gennem indsamlingen af data i form af observation under samtaler mellem sagsbehandlere og kontanthjælpsmodtagere og interviews med nuværende og tidligere kontanthjælpsmodtagere, er de enkelte personer lovet anonymitet. Sagsbehandleren bliver derfor ikke skrevet med navn i specialet, men bare som sagsbehandleren. Kommunen, som sagsbehandleren arbejder i, bliver heller ikke angivet i specialet. Hver enkelt kontanthjælpsmodtager og tidligere kontanthjælpsmodtager er tildelt et andet navn i specialet. Da kontanthjælpsmodtagerne og tidligere kontanthjælpsmodtager fik fortalt, at de blev anonymiseret, og derfor ikke blev nævnt med eget navn eller hvilken kommune de bor i, udtalte nogle, at det var lige meget, om de blev anonymiseret. Men da jeg fører pennen i specialet, mener jeg det er mest hensigtsmæssigt, hvis deres identitet bliver hemmeligholdt. Et eksempel på hensigtsmæssigheden af anonymiseringen bliver aktuel under et interview med en kontanthjælpsmodtager, som jeg selv har skaffet kontakt til. Kontanthjælpsmodtageren indrømmer at have begået socialt bedrageri i sin tid på kontanthjælp. Med eller uden anonymiseringen havde jeg ikke anmeldt kontanthjælpsmodtageren, men hvis andre læste specialet ville de måske anmelde personen, så derfor kan anonymisering være velbegrundet. Lydoptagelserne af samtalerne og interviewene bliver slettet, efter at eksamen er gennemført.

Et farligt felt og dets konsekvenser

Efter at have observeret og lydoptaget samtalen mellem kontanthjælpsmodtagere og sagsbehandler er kontanthjælpsmodtagerne blevet interviewet. Da det første spørgsmål i interviewet omhandler, hvordan kontanthjælpsmodtageren oplevede samtalen, forekommer der en vis selvfølgelighed i, at sagsbehandleren bliver evalueret af kontanthjælpsmodtagerne. Da jeg gik induktivt til interviewene og i det hele taget induktivt til indsamlingen af empiri, manglede jeg at tænke konsekvenserne helt til ende ved, at interviewe de samme kontanthjælpsmodtagere, som lige havde haft en samtale med sagsbehandleren. Nogle etiske aspekter er derfor blevet relevante. De etiske aspekter opstår ikke, fordi det er forkert at interviewe kontanthjælpsmodtagerne efter samtalerne, men fordi jeg lovede sagsbehandleren feedback på samtalerne. Det vil være en

udlevering af kontanthjælpsmodtagerne at berette, hvad de mener om sagsbehandleren, og det kan også skabe unødige konflikter mellem parterne. Derfor adskilte jeg samtalerne og interviewene, idet feedbacken til sagsbehandleren kun er baseret på de samtaler, som jeg havde lydoptaget og observeret.

Man kan spørge sig selv, om det er muligt at adskille observationer af samtalerne og de efterfølgende interviews i den feedback, som blev givet til sagsbehandleren. Om det kan jeg sige, at jeg bestræbte mig og var fuld bevidst om, at de udtalelser, som kontanthjælpsmodtagerne kom med i de efterfølgende interviews, ikke skulle bringes op i samtaler mellem sagsbehandleren og mig. Men kontanthjælpsmodtagernes udtalelser i interviewene influerer på mig, så mit syn på sagsbehandleren bliver påvirket. Det vil sige kontanthjælpsmodtagernes opfattelse af sagsbehandleren og hvordan hun er som sagsbehandler, kan jeg ikke undgå at tage med, når jeg lytter samtalerne igennem.

I udarbejdningen af specialets analyse er der derfor også en bevidsthed om, at analysen af interviewene efter samtalen enten skal konstrueres, så det ikke er gennemskueligt hvilke kontanthjælpsmodtagere, som har fortalt hvad, for igen at beskytte kontanthjælpsmodtagernes anonymitet eller, at det er nødvendigt at fortrolighedsstemple specialet. Problemet i at fortrolighedsstemple specialet er, at ingen andre end vejleder, censor og undertegnede vil læse specialet. Specialet vil derfor ikke få sat fokus på kontanthjælpsmodtagerne som gruppe og den viden, som de ligger inde med. Afgørelsen vedrørende dette bliver først truffet efter analysen er færdigskrevet.

Etiske overvejelser om adgangen til kontanthjælpsmodtagerne

På det indledende møde med sagsbehandleren er det aftalt, at kontanthjælpsmodtagerne skal kontaktes før samtalen finder sted, så de kan godkende eller afvise min tilstedeværelse i samtalen, før den finder sted, altså det etiske krav om frivillig deltagelse og informeret samtykke. Dette blev ikke en realitet i praksis, da sagsbehandleren i stedet præsenterede mig for kontanthjælpsmodtageren før samtalen og spurgte kontanthjælpsmodtagerne, om jeg måtte deltage i samtalen. Grunden til at sagsbehandleren valgte denne fremgangsmåde

i stedet, kan være grundet i, at det er mere hensigtsmæssigt i forhold til denne klientgruppe. Ved ikke at vide at jeg skal deltage på forhånd bliver kontanthjælpsmodtagerne ikke utrygge og urolige for, hvad der skulle ske. I yderste konsekvens kan man forestille sig, at kontanthjælpsmodtagerne udebliver på grund af uvisheden om, hvad der skal ske. Ethiske overvejelser er også relevante i forhold til at dukke op uanmeldt, og spørge om det er muligt at observere og lydoptage samtalerne, men kontanthjælpsmodtagerne har muligheden for at sige nej, hvis de ikke ønsker, jeg deltager.

Relevans og berettigelse i at undersøge feltet

Afslutningsvis er der den tilbagevendende etiske overvejelse om berettigelsen i at observere, interviewe og lydoptage kontanthjælpsmodtagere om meget personlige forhold og ømtålige emner. Yderligere er der overvejelser om at anvende kontanthjælpsmodtagere – personer – for at kunne få datamateriale til at skrive et specialet.

Gennem problemfeltet har jeg forsøgt at gøre det tydeligt, hvorfor det er relevant at undersøge kontanthjælpsmodtagere. Når jeg ønsker at belyse kontanthjælpsmodtagernes interaktion med beskæftigelsessystemet, kan det siges at være nærliggende at få fortællinger fra kontanthjælpsmodtagerne selv. Men dette kræver derfor også at jeg kan tale med nogle kontanthjælpsmodtagere. Derfor finder jeg en berettigelse i, at interviewe kontanthjælpsmodtagere for at blive klogere på dette emne.

Når man som jeg ønsker at arbejde kvalitativt og finder stor værdi i de fortællinger og udtalelser, som interviewpersoner kommer med, må man også være indstillet på, at det er nødvendigt at have interviewpersoner for at kunne skabe interessante og relevante undersøgelser. Samfundsmæssigt kan det siges at være vigtigt at belyse kontanthjælpsmodtagernes interaktion med beskæftigelsessystemet. Derfor går samfundsvigtigheden sommetider ud over hensynet til de berørte. Dermed ikke sagt, at der ikke skal være en bevidsthed om og en respekt for, at det er mennesker, som man interviewer og beder om at udlægge en del af dem selv. Men det er en nødvendighed for at lave kvalitative undersøgelser, at det er mennesker, som bliver interviewet.

Jeg har selv, må jeg erkende, bevæget mig ind på et mere farligt felt, som udgøres dels af observation og lydoptagelse af samtale mellem kontanthjælpsmodtager og sagsbehandler, dels interviews med de selv samme kontanthjælpsmodtagere, som udtaler sig om sagsbehandleren. Hvor jeg indgik en aftale med sagsbehandleren om at give feedback på hendes samtaler med kontanthjælpsmodtagerne. Set i bagklogskabens klare lys kan jeg nu se, at det havde været mere hensigtsmæssigt, hvis jeg ikke havde haft en aftale med sagsbehandleren om at give hende feedback på samtalerne. Men det var præmissen for at sidde med til samtalerne mellem kontanthjælpsmodtagerne og sagsbehandleren. Jeg har forsøgt at udnytte den indsamlede empiri til fulde og mener empirien har stor værdi, og derfor har jeg også valgt at bruge det, selvom det gør skriveprocessen mere besværlig og en mulig fortrolighedsstempling af specialet er i spil.

I metodeafsnittet er det forsøgt at give læseren et indblik i og en forståelse for de valg og den måde specialet har udviklet sig på. Fokus har i høj grad været på gennemsigtighed og for at bruge et billedligt udtryk 'spille med åbne kort'. Når man undersøger mennesker og i det hele taget har med mennesker at gøre, er det aldrig til at vide, hvordan ting uddarter sig, og det har også været tilfældet med dette speciale.

Kapitel 3: Teori

Rammen omkring teorien i specialet udgøres af socialkonstruktivismen. Teorien skal forstås inden for en forståelsesramme, hvor individer fortæller og fortæller til hinanden. Fortællingerne kan være korte eller lange, og de fortælles til hinanden. Fortællingerne er centrale for specialet, da det er fortællingerne i samtalerne og de narrative interview, som skal analyseres og besvare specialets problemformulering. Fokus er derfor på de fortællinger - korte som lange - der forekommer i specialets empiriske materiale.

Teori om det narrative

Marianne Horsdal og Jerome Bruners teorier om fortællinger anvendes i dette speciale. Gennem studietiden er jeg blevet præsenteret for disse to teoretikere, og har også gjort brug af dem tidligere. Marianne Horsdal er professor i uddannelsesvidenskab, Institut for Kulturvidenskaber. Horsdal har fokus på individers livshistorier fra de bliver født til, hvor de er i dag, samt konkrete analyseredskaber til at forstå fortællinger. Jerome Bruner har været professor i psykologi, og var med i den kognitive revolution i slutningen af 1950'erne. Han blev en af fortalere for den narrative tilgang (Bruner 1999:20). Bruner har fokus på kulturens betydning for individet og argumenterer for socialkonstruktivismen.

Grunden til disse to teoretikere anvendes i dette speciale er, fordi deres teorier giver en dybdegående indsigt i fortællingen. Teorierne giver et bud på, hvordan individer gør brug af fortællingerne i deres liv, og hvordan individer bruger fortællingerne til at skabe sammenhæng og mening i deres levede liv. Teorierne af de to teoretikere anses for komplementære, idet teorierne beskæftiger sig med de store narrativer som livshistorier. Teoretikerne beskæftiger sig med nogle af de samme begreber, og hvordan de kan bruges til at analysere fortællinger.

Kulturens betydning

For at forstå de to teorier om det narrative og betydningen af fortællingen inddrages Bruner og Horsdal syn på kulturen.

Kulturen har ifølge Bruner en stor betydning for mennesket. Mennesker er en del af en kultur og det er kulturen, som mennesket må tilpasse sig, men samtidig er kulturen også det sted, hvor mennesket henter *redskaberne* til at tilpasse sig (Bruner 1999:27). Mennesket forhandler mening i det offentlige fælles rum, da mening og meningsprocesser er en del af kulturen. Den fælles mening og fortolkning af denne må være offentlig, da det gør, at kulturen reproduceres og ikke forsvinder (Ibid.:28-29). Kulturen giver fortolkningsmuligheder, så individerne i en kultur kan forstå sig selv og andre ved at benytte kulturens fortolkningssystem (Ibid.:44). I Bruners optik er kulturen derfor vigtig i forhold til, hvordan samfundet skal forstås og hvordan kulturen påvirker meningsdannelsen hos individerne.

Hvis Bruners tanker om kulturen skal sættes i relief til kontanthjælpsmodtagerne situation kan den danske kultur have en betydning for, hvordan kontanthjælpsmodtagere anskues i Danmark. Der er et velfærdssamfund i Danmark og dermed en fælles konsensus om, at alle bidrager til det fælles bedste. Der forekommer til tider også en konsensus om, at man er ansvarlig for sit eget liv. Kontanthjælpsmodtagerne kan derfor stå i en vanskelig situation ved ikke at have et arbejde og dermed ikke kunne bidrage til samfundet. Da understøttelsen af kontanthjælpsmodtagere er finansieret gennem skatter, og dermed noget som den enkelte dansker på arbejdsmarkedet bidrager til, er det derfor forventet, at alle, der kan arbejde, skal arbejde. Den danske kultur, som den er skitseret i dette eksempel, kan derfor have en indvirkning på det at være kontanthjælpsmodtager.

Horsdal fremhæver, at kulturen er dialogisk i forhold til konstruktionen af selvet, da de kulturelle fortællinger udgør en ramme eller mulighed for at finde mening i individets liv (Horsdal 2016:94). Horsdal fremsætter yderligere et eksempel på, hvordan kulturen spiller en rolle i fortællingens opbygning. Kulturen kan komme til udtryk ved brug af plot-modeller. Eksempler på plot-modeller kan være udviklingsfortællinger, dannelsesfortællinger eller eventyr (Ibid.:99). Kulturen kommer således til udtryk i individers fortællinger bevidst eller ubevidst. Det er muligt, at kontanthjælpsmodtagernes fortællinger bærer præg af kulturen i form af de plot-modeller, som de benytter bevidst eller ubevidst i deres opbygning af

fortællingerne. For eksempel kan nogle af kontanthjælpsmodtagerne fortælle om et udviklingsplot, hvor de har gennemgået en forandring fra de begyndte på kontanthjælp til, hvor de er i dag.

Hvad udgør en fortælling?

I dette afsnit bliver Bruner og Horsdals konceptualiseringer af fortællinger fremlagt.

Bruner mener, at når mennesker fortæller, så gør de det for at organisere erfaring, og formoder yderligere, at mennesker har en tilbøjelighed til dette. Han anerkender, at traditionen for at fortælle kan have en betydning, men er selv mere overbevist om, at der er noget iboende i mennesket, som han kalder *beredskab*, som gør at mennesket anvender fortællinger (Bruner 1999:53-54).

Et af kendetegnene ved en fortælling er ifølge Bruner, at der forekommer en *sekventialitet*. Med sekventialitet mener Bruner, at fortællingen består af udvalgte begivenheder, oplevelser, som individer har gennemlevet (Ibid.:52).

I stedet for begrebet sekventialitet bruger Horsdal begreberne; selektion, hierarkisering og rækkefølge. Disse tre begreber bruges til at skabe et plot i fortællingen, og derved opnå en mening reflektivt ved brug af fortællingen (Horsdal 2016:36,39). Individets opnåelse af mening hænger sammen med sammenhængen i fortællingen, så der bliver skabt en rød tråd, der leder frem til et samlet plot (Ibid.:33).

Et andet kendetegn ved fortællingen, som Bruner fremfører, er, at en fortælling kan være virkelig eller opdigtet, men at den stadig er en historie (Ibid.:53). Det er med andre ord ikke vigtigt om fortællingen er sand eller falsk, da det er fortællingens struktur, som er central.

Fortællingen har evnen til at forene det usædvanlige og det almindelige. Det almindelige eller kanoniske, som Bruner kalder det, udfordres af de usædvanlige hændelser. Der stilles ikke spørgsmålstejn ved det kanoniske og den selvfølgeligelige måde, som mennesker omgås hinanden på i bestemte situationer eller steder. Når noget usædvanligt indtræffer forhandles en fælles mening, og der findes grunde eller årsager til, hvorfor det usædvanlige er indtruffet. At der forhandles om mening, når det usædvanlige indtræffer, gør, at fortællingen eller historien får et præg af sandsynlighed, da forskellige grunde og årsager kan

diskuteres for at finde mening i det udsædvanlige (Ibid.:55-57). Bruddet på det kanoniske, som Bruner skriver om, kalder Horsdal for vendepunkter. Når vendepunkter indtræffer, kan fortælleren have brug for at fortælle historien igen og igen til der er kommet en form for orden på fortællingen, og til sidst opnår fortælleren en ny mening. Vendepunkter bryder med det normale, og skaber spænding i fortællingen (Ibid.:40). Denne del af teorien kan være relevant i forhold til kontanthjælpsmodtagernes fortælling om at komme på kontanthjælp. Det at miste et arbejde eller komme fra sygedagpenge på kontanthjælp kan udgøre et vendepunkt for nogle kontanthjælpsmodtagere. Det kan også ses i Bruners optik som et brud på det kanoniske.

Hvordan tilegnes det narrative

For at forklare Bruners begreb om mening startes der med at redegøre for, hvordan han mener barnet lærer at *indtræde i meningen* (Bruner 1999:71). Bruner mener, at når et barn bliver født, så har barnet i forvejen *prædispositioner*, som gør barnet i stand til at tolke den sociale verden og handle ud fra disse tolkninger (Ibid.:75). Da Bruner mener, at fortællingerne udgør en stor del af den kommunikation, som foregår mellem mennesker, må et barn lære at mestre at fortælle. Der er ifølge Bruner endda en *trang* til at benytte det narrative til at organisere erfaringer. Ifølge Bruner skal barnet fire ting for at kunne fortælle; For det første skal der være en form for handlen i fortællingen, og barnet kan ved at betragte andre individer få en forståelse for dette. For det andet kræver fortællingen sekventialitet, som er gennemgået tidligere. For det tredje kræves barnets evne til at forstå det kanoniske og det usædvanlige. Afslutningsvis kræver fortællingen, at der er en fortæller. Disse fire krav til at kunne mestre fortællingen kan betragtes som narrative redskaber, som bruges til at skabe fortællinger (Ibid.:78-79).

I Horsdals optik er det især barnets bevægelser, som er vigtige i forhold til at tilegne sig narrative egenskaber. Horsdal beskriver, hvordan barnet ved at flytte sig fra et punkt til et andet for at hente en genstand skaber en fortælling med bevægelser (Horsdal 2016:55). At barnet bliver ved med at gentage bevægelserne fra et punkt til et andet gør, at bevægelserne gennem sproget kan blive til

fortællinger. Horsdal lægger også vægt på tilegnelsen af symboler og tid for at kunne fortælle (Ibid.:58).

Bruner og Horsdal fremlægger her, hvordan fortællingen er en essentiel del af det at være menneske. Hvordan fortællingen er grundlæggende for mennesket, og hvordan det er noget alle mennesker benytter i deres hverdag og i interaktionen med andre mennesker.

Selvet og meningen

Ifølge Bruner er der ikke et essentielt selv (2004:77). Der er altså ikke et kerne selv, som kan findes i det enkelte individ. I citatet beskriver Bruner selvet;

"I stedet konstruerer og rekonstruerer vi uafbrudt vores selv for at opfylde behovene i de situationer, vi befinder os i, og det gør vi styret af vores erindring om fortiden og vores håb og frygt for fremtiden." (Bruner 2004:77).

Ifølge Bruner bruger vi altså fortællingerne til at fortælle om os selv. Fortiden og fremtiden spiller også en rolle i, hvordan individer fortæller, og dermed forklares det, hvordan fortiden og tanker om fremtiden har en betydning for individets fortælling om sig selv. Det understreges yderligere i citatet, at selvet hos individet ikke er en fast størrelse, men hele tiden forandres og tilpasses konteksterne, som individerne indgår i.

I tråd med dette skriver Horsdal, at selvom man har en narrativ forståelse af selvet, så kan man ikke bare skabe sit eget selv. Der er stadig rammer, som sproget, kulturen og narrative strukturer, som er til stede uden for individet (Horsdal 2016:71-72). Horsdal skriver videre, at; *"Det narrative skal ikke forstås som repræsentation, men ontologisk."* (Horsdal 2016:72). Med dette mener hun, at individet erfarer narrativt, og at identiteten konstrueres narrativt (Ibid.:72). Det narrative må derfor være grundlæggende for det at være et individ og en del af et samfund.

Bruner fremfører om selvskabelsen, at selvskabelsen kan opdeles i et indefra-ud perspektiv og udefra-ind perspektiv. Om selvskabelsen indefra skriver han;

"Indefra, holder vi af at sige på vores kartesianske måde, bygger den på erindringer, følelser, tanker, overbevisninger, subjektivitet." (Bruner 2004:78). Han fortsætter med selvskabelsen udefra; *"Men en stor del af selvskabelsen foregår udefra og ind, baseret på andres tilsyneladende anelse og på de myriader af forventninger, vi tidligt, endda tankeløst, tilegner os fra den kultur, vi er nedsænket i."* (Bruner 2004:78). Disse to citater omkring selvskabelsen skildrer indefra-ud og udefra-ind perspektivet. Hvis denne anskuelse skulle benyttes i forhold til genstandsfeltet for dette speciale, kontanthjælpsmodtagerne, betyder det, at kontanthjælpsmodtagernes selv skabes både indefra og udefra. Noget af selvet indefra er ifølge Bruner medfødt, så noget af kontanthjælpsmodtagerne selv udgøres af deres eget indre selv. Som Bruner fremfører i citatet ovenfor, skabes en stor del af selvet udefra. I forhold til dette speciale bliver en stor del af selvet ved kontanthjælpsmodtagerne skabt udefra, derfor er det interessant, at analysere kontanthjælpsmodtagernes fortællinger om beskæftigelsessystemet. Da beskæftigelsessystemet eksempelvis består af individer som sagsbehandlere, som kan have en både positiv og negativ betydning for kontanthjælpsmodtagerne. De forventninger som kontanthjælpsmodtagerne kan føle, der er til dem, som for eksempel at finde et arbejde, kan også påvirke deres selv udefra. Horsdal fremfører også, hvordan individets selv bliver påvirket af andre individer (Horsdal 2016:75). Dette kan igen ses i forhold til, hvordan sagsbehandleren kan påvirke kontanthjælpsmodtageren eller hvordan tilstedeværelsen af en interviewer kan påvirke fortællingen.

Bruner fremhæver også, at når et individ fortæller og dermed skaber selvet, så fortælles der ikke kun, der finder også en retfærdiggørelse sted. Retfærdiggørelsen baserer sig på, hvorfor individets liv har udfoldet sig, som det har gennem tiden (Bruner 1999:112). I kontanthjælpsmodtagernes fortællinger om beskæftigelsessystemet kunne retfærdiggørelsesaspektet være interessant i forhold til, hvordan kontanthjælpsmodtagerne endte med at modtage kontanthjælp, eller hvorfor de forsat modtager kontanthjælp. For at udbygge det teoretiske aspekt omkring retfærdiggørelse inddrages teori omkring accounts af Scott og Lyman senere i teoriafsnit.

Konstruktionen af selvet finder ifølge Bruner sted, fordi individet fortæller. Fortællingen er derfor essentiel i forhold til selvskabelsen. At skabe et selv gennem fortællinger giver muligheden for; at have en forbindelse til andre individer, at selektere i fortiden, og at selvet dermed skabes i fremtidens muligheder, at selvet skabes i kraft af kulturen, som individet lever i, og kulturen giver forskellige muligheder for, hvad selvet kan være (Bruner 2004:102). Konstruktionen af fortællinger og dermed selvskabelsen griber derfor både ind i kulturen, interaktionen med andre individer og tidsspændet fra fortid til nutid til fremtid.

Horsdal hævder, ligesom Bruner, at identiteten bliver til i form af fortællingen. Der ses tilbage retrospektivt, og på den måde skaber individet mening og sammenhæng mellem fortiden og nutiden. Individet kan ikke ifølge Horsdal finde en mening alene. Det må være i interaktion med andre. Horsdal lægger yderligere vægt på, at individet historisk set er meget mere individuelt nu end tidligere. Dette begrundes hun med, at individet i langt højere grad oplever og erfarer individuelt end tidligere (Horsdal 2016:76). Som tidligere skrevet mener Bruner, at individerne har en trang til at fortælle. Men Horsdal mener yderligere at med det samfund der er i dag har individet brug for at fortælle mere, netop fordi individerne er mere adskilte end tidligere.

Bruner og Horsdals teorier om det narrative benyttes i den senere analyse, og hvordan dette gribes an, vil blive udforsket i analysestrategien.

Det foregående teori-afsnit omhandler teorier om store narrativer i det næste afsnit præsenteres teori om mindre narrativer.

Accounts

I det følgende afsnit bliver den narrative teori af Marvin B. Scott og Stanford M. Lyman gennemgået. I forhold til den foregående teori af Horsdal og Bruner er Scott og Lymans teori centreret omkring mindre narrativer. Scott og Lymans teori er udvalgt, fordi teorien giver en interessant vinkel på, hvordan individer undskylder og retfærdiggør handlinger op imod forventninger. Teorien kan dermed anvendes til at analysere kontanthjælpsmodtagernes retfærdiggørelser og undskyldninger i relation til handlinger i beskæftigelsessystemet.

Ifølge Scott og Lyman er samtale grundlæggende for menneskelige relationer. Scott og Lyman mener, det er vigtigt at beskæftige sig med samtale, fordi man ved at bruge samtale kan bygge bro mellem det lovede og det udførte, samt kan reparere det ødelagte og genoprette det fremmedgjorte. Dette mener Scott og Lyman bliver gjort ved at give eller modtage *accounts* (Scott & Lyman 1968:46).

Accounts skal forstås som forskellige typer af undskyldninger eller retfærdiggørelser, som forklarer genstridig opførsel og bygger bro mellem handlinger og forventninger. At gøre brug af undskyldninger og retfærdiggørelser er en del af det sociale anerkendte ordforråd, og de kan neutralisere en handling eller handlingens konsekvenser, når der stilles spørgsmålstejn ved undskyldninger eller retfærdiggørelser. Hvis en account bliver godtaget, så genoprettes der en form for ligevægt i samtalen (Scott & Lyman 1968:46).

Typer af accounts

Accounts kan ifølge Scott og Lyman opdeles i to hovedkategorier undskyldninger og retfærdiggørelser ifølge Scott og Lyman. Disse to hovedkategorier har hver fire forskellige underkategorier, som præciserer, hvordan undskyldninger og retfærdiggørelser skal forstås.

Når retfærdiggørelse benyttes som account accepteres ansvaret for en handling, men det accepteres ikke at handlingen er forkert. I stedet fokuseres der på de positive aspekter ved handlingen (Scott & Lyman 1968: 47, 51).

Der er fire underkategorier til retfærdiggørelse som account:

- Benægtelse af skade; hvor individet erkender at have gjort noget forkert, men da ingen kom til skade, er det ikke alvorligt. Benægtelsen kan gælde både personer og genstande.
- Benægtelse af et offer; hvor individet mener, at handlingen var tilforladelig, da offeret fortjente det. Offeret bliver derfor ikke anerkendt som et offer. Både personer og ting kan anskues som offer.

- Fordømmelse af fordømmerne; hvor individet indrømmer at have begået en handling, men mener det kan bagatelliseres, fordi andre også gør det og slipper af sted med det.
- Loyalitet; hvor individet mener, at handlingen er tilforladelig eller sågar rigtig, fordi handlingen var udført for en andens skyld, som individet skylder sin loyalitet (Ibid.: 51).

Ud over de ovenstående fire måder at neutralisere på, kan man inden for retfærdiggørelse også gøre brug af triste historier eller selvopfyldelsesforklaringer. De triste historier bruges af individet til at fortælle om den dystre fortid personen har haft, og dermed forklare personens handlinger eller adfærd i nutiden. Selvopfyldelsesforklaringerne er hvor individet ikke synes deres handling eller adfærd er forkert, men individet bruger retten til lykke (Ibid.: 52).

Når undskyldning bruges som account accepterer man, at handlingen var forkert eller upassende, men man tager ikke det fulde ansvar. Undskyldninger er socialt anerkendte, og kan derfor bruges til at formilde eller mindske ansvaret for handlingen (Ibid.: 47).

Undskyldninger kan opdeles i fire underkategorier:

- Ulykke; hvor der appelleres til at ulykken ligger uden for individets kontrol, og at individet dermed ikke er herre over det. Grunde til ulykker kan være naturen, sygdom eller trafikuheld.
- Omstødelighed; hvor der appelleres til en af følgende begrundelser:
 - At individet har modtaget misinformation eller mangel på samme, og hvis denne information havde forelagt, havde individet taget en anden beslutning.
 - At individet ikke var under fri vilje og dermed blev tvunget.
 - At individet var enten påvirket af stoffer eller alkohol eller sindssyge.
- Biologiske; hvor handlinger undskyldes med biologiske drifter eller behov.

- Syndebuk; her undskylder individet med, at handlingerne skyldes andre individers opførsel eller attituder (Ibid.: 47-50).

Hvilke accounts som bliver brugt afhænger af situationen. Accounts kan ifølge Scott og Lyman accepteres eller afvises. Accounts kan afvises, hvis de findes uretmæssig eller urimelige. De urimelige accounts er ofte karakteriseret ved at personen er mentalt ustabil, og for eksempel refererer til stemmerne i hovedet (Ibid.: 53-54).

Om identiteten og accounts skriver Scott og Lyman; *"Every account is a manifestation of the underlying negotiation of identities."* (1968:59). Identiteten forhandles derfor og accounten er en manifestation af dette.

Scott og Lymans teori om accounts bruges på kontanthjælpsmodtagernes fortællinger og samtaler for at undersøge, om kontanthjælpsmodtagerne bruger retfærdiggørelser eller undskyldninger i forhold til at være kontanthjælpsmodtagere. Da kontanthjælpsmodtagerne ikke besidder et arbejde, er det sandsynligt, at de gør brug af enten retfærdiggørelser eller undskyldninger eller måske begge dele.

Analyse tilgang

Til påbegyndelsen af analysetilgangen vil jeg begynde med en forståelsesramme, som foreligger i specialet. En forståelsesramme som udgøres af Thomas-teoremet, som er; *"Situationer som opfattes som virkelige, bliver virkelige i sine konsekvenser."* (Merton i Kvale 2005). Det vil sige, at de fortællinger herunder oplevelser, som kontanthjælpsmodtagerne fortæller om anses som virkelige, idet de har haft en betydning for kontanthjælpsmodtagerne. Det anerkendes derfor, at de oplevelser, som kontanthjælpsmodtagerne har haft, har en betydning for dem, da de er blevet påvirket af deres oplevelser i beskæftigelsessystemet. Det er derfor ikke en del af analysen at vurdere, om kontanthjælpsmodtagerne taler sandt, da dette heller ikke er i tråd med det videnskabsteoretiske ståsted. Socialkonstruktivismen har ligeledes en betydning for analysen, idet der i socialkonstruktivismen ikke tales om sandt eller falskt, men om sandsynligheder. Analysen vil derfor bære præg af, at der ikke kan udledes noget endeligt ved

hjælp af teorier, men kan være et bud eller en mulig fortolkning af kontanthjælpsmodtagernes fortællinger.

Som nævnt i teoriafsnittet kan kontanthjælpsmodtagerne have et ønske om at fremstille sig selv på den mest fordelagtige måde, og samtidig retfærdiggøre deres handlinger og valg i livet. Dette var der en bevidsthed om i udarbejdelsen af analysen, men det er et element, som hører til det at fortælle (jf. teoriafsnit).

Analysestrategi 1

Til den første del af analysen benyttes Bruner og Horsdals narrative teori til at analysere de to narrative interviews, hvor sagsbehandleren ikke var involveret. Analysestrategien til denne del af analysen er inspireret af et andet speciales tilgang til narrativ analyse, men specialet havde ikke samme fokusområde som dette speciale (Grønn & Rasmussen 2011). Inspirationen kommer til udtryk i de følgende afsnit, som præsenterer en operationalisering af, hvordan teorien vil blive anvendt i den første del af analysen. Analysestrategien skaber sammenhæng mellem enkelte narrative elementer, som fører frem til, hvilken betydning interaktionen med beskæftigelsessystemet kan have for den enkelte kontanthjælpsmodtagers identitet.

Tid og begivenheder

Det første element i analysen, der fremhæves som væsentligt, er tiden. Fortællinger skal forstås ud fra et tidsaspekt. Som Horsdal påpeger, er fortællinger udtryk for det temporale, hvor der forekommer en forståelse af, at tiden går. Individet bruger tiden til at sammenknytte begivenheder i livet, og dermed skabe mening (Horsdal 2016:113). Tid bliver også brugt i analysen til at undersøge, hvor meget forskellige begivenheder fylder i kontanthjælpsmodtagernes fortællinger (Ibid.:117). Hvis bestemte begivenheder fylder meget i kontanthjælpsmodtagernes fortællinger, kan disse begivenheder have en stor betydning for kontanthjælpsmodtagerne. Ved at analysere begivenhederne kan man få en indsigt i hvilke begivenheder i beskæftigelsessystemet, der har haft en betydning for kontanthjælpsmodtagerne. Begivenheder i fortællinger er vigtige, da begivenhederne er udvalgt af kontanthjælpsmodtagerne for at give en sammenhængende fortælling af det at være kontanthjælpsmodtager i beskæftigelsessystemet. Det kan også være relevant at undersøge, om den

samme begivenhed bliver fortalt flere gange, da den så kan have en signifikant betydning (Ibid.:118).

Plot

Ud over at undersøge tid og begivenheder i fortællingerne er det også aktuelt at se på fortællingernes plot. Fortællingens plot kaldes ligeledes den røde tråd. Plottet udgør en sammenhæng mellem begivenhederne i fortællingen, så de enkelte begivenheder er placeret i en rækkefølge, som giver en sammenhængende mening, når fortællingen er afsluttet. Plottet giver dermed fortællingen forklaringsværdi (Horsdal 2016:33-34). Plottet i kontanthjælpsmodtagernes fortællinger bliver skitseret i analysen, og giver et overblik over de vigtigste begivenheder og vendepunkter i fortællingerne.

Vendepunkt

Vendepunkter forekommer også i fortællinger. Vendepunkter kan være både positive og negative, men de har en signifikant betydning for fortælleren, da det er et brud med det forventelige. Hvis et vendepunkt forekommer, må fortælleren skabe en ny mening med det uforudsete, der er sket (Horsdal 2016:124,40). At kontanthjælpsmodtagerne er kommet på kontanthjælp kan eksempelvis analyseres som et vendepunkt i deres fortælling.

Steder og personer

Bestemte steder og personer kan være betydningsfulde for fortælleren. De steder og personer, der bliver nævnt i fortællingerne, har haft en betydning for fortælleren, og dette aspekt må derfor også undersøges i analysen (Horsdal 2016:135). Kontanthjælpsmodtagerne har eventuelt mødt personer eller været bestemte steder i beskæftigelsessystemet, som har haft en betydning for dem.

Handlinger

I fortællinger indgår handlinger. Kontanthjælpsmodtagernes handlinger kan både være en del af en begivenhed eller være en handling, som udføres på grund af en begivenhed. Kontanthjælpsmodtagernes handlinger analyseres med henblik på at finde ud af, hvilke handlinger de udfører i forhold til beskæftigelsessystemet.

Begrundelser

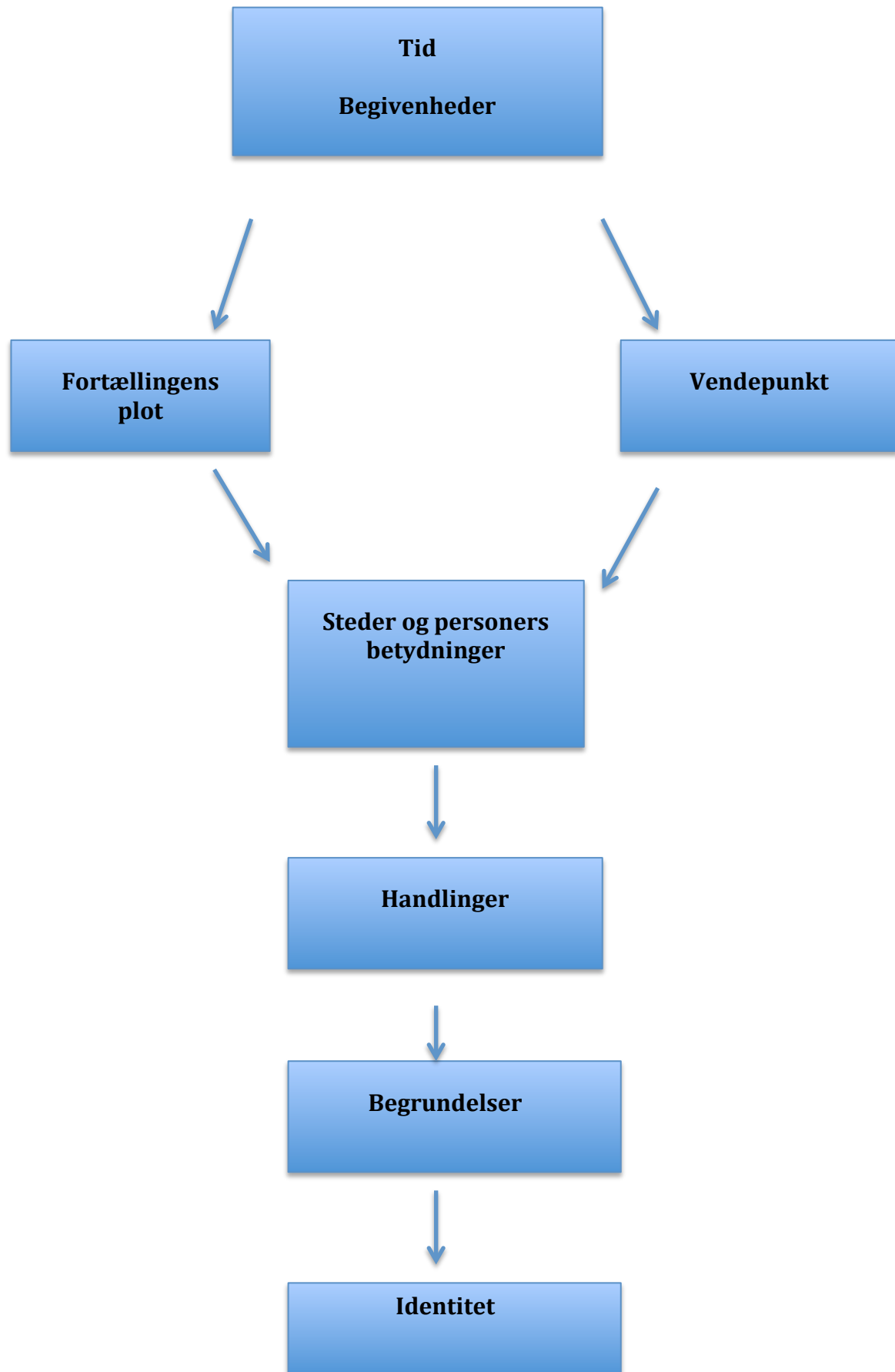
Da kontanthjælpsmodtagerne fortæller om deres tid i beskæftigelsessystemet, og hvordan de blev kontanthjælpsmodtagere, må de derfor også have begrundelser for dette. Ydermere må kontanthjælpsmodtagerne begrunde de valg, de har truffet i deres tid på kontanthjælp.

Identitet

Nu til analysestrategiens sidste element, nemlig identitet. Da identitet konstrueres narrativt gennem fortællinger, må de fortællinger, som kontanthjælpsmodtagerne beretter, også kunne anskues som fortællinger om dem selv og implicit deres identitet. Gennem analysen af de foregående elementer, kan der forekomme en tolkning af, hvordan interaktionen med beskæftigelsessystemet kan have en betydning for kontanthjælpsmodtagernes identitet.

Nedenfor er en figur, som giver et overblik over analysestrategi 1. Figuren illustrerer de elementer, som er medtaget i analysen og som er gennemgået i de foregående afsnit. Den rækkefølge, som forekommer i analysestrategien, er en måde at illustrere, hvordan analysen bliver dybere ved først at se på tiden og begivenheder i fortællingerne for til sidst at analysere, hvordan interaktionen med beskæftigelsessystemet kan påvirke identiteten.

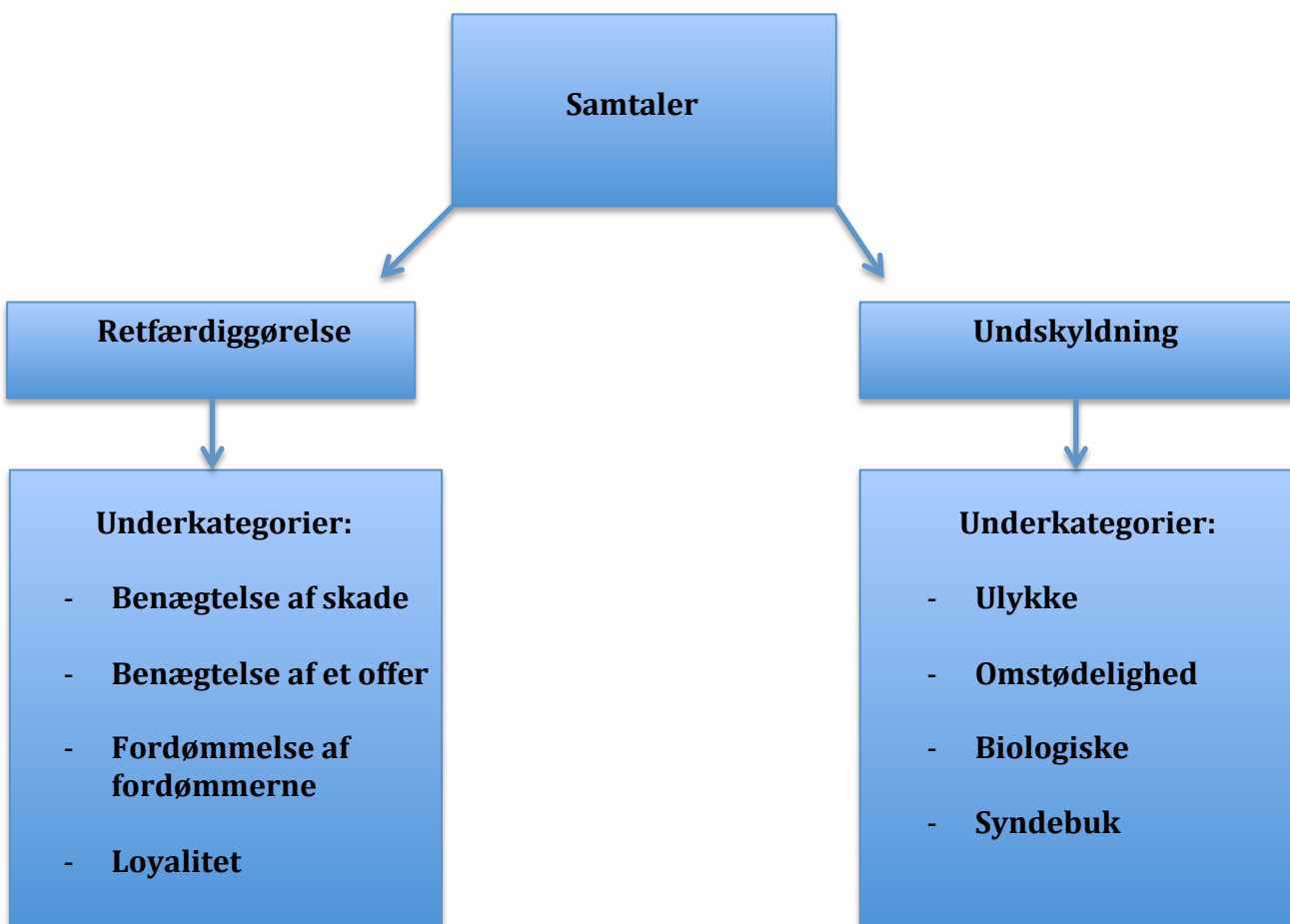
Figur 1

Analysestrategi 2

I den anden del af analysen analyseres samtalerne mellem kontanthjælpsmodtagere og sagsbehandler og de efterfølgende narrative interviews med kontanthjælpsmodtagerne. Elementer såsom handlinger, begrundelser og identitet, som indgår i den foregående figur 1 benyttes i analysen af samtaler og narrative interviews. Ligeledes inddrages Scott og Lymans teori om undskyldninger og retfærdiggørelser. Scott og Lymans teori bliver anvendt til at analysere, hvorvidt nogle af kontanthjælpsmodtagernes udtalelser i samtalerne eller interviewene kan anskues som undskyldninger eller retfærdiggørelser. Herunder hvilken type af undskyldning eller retfærdiggørelse, som dette kan være. Da de forskellige retfærdiggørelser og undskyldninger er gennemgået detaljeret i teoriafsnittet bliver det ikke gentaget her. I stedet er analysestrategien illustreret i en figur nedenfor.

Figur 2:

Kapitel 4: Analyse

Analysen påbegyndes og denne er delt i to. Før hver delanalyse påbegyndes, bliver læseren indviet i hvilken metode, der lægger til grund for det datamateriale, der analyseres. De to overordnede analysedele afsluttes hver med en delkonklusion, som slutteligt sammenfattes i en konklusion på problemformuleringen.

Første analysedel

I den første analysedel analyseres Katrine og Ulrikkes fortællinger om beskæftigelsessystemet. Sagsbehandleren er ikke involveret i at finde Katrine og Ulrikke som interviewpersoner, idet mit eget netværk er benyttet. De to fortællinger bliver analyseret separat, men analyseopbygningen vil være den samme. Kort resumeres Katrine og Ulrikkes fortælling, herefter påbegyndes den narrative analyse af de to interviewpersoners fortællinger.

Katrine

Katrine er 24 år gammel og har været på sygedagpenge og efterfølgende kontanthjælp i sammenlagt fem år. Katrine tager et sabbatår for at arbejde efter sin gymnasiale uddannelse, og det er, mens hun har dette arbejde, at hun bliver sygemeldt og efterfølgende kommer på kontanthjælp. Katrine fortæller om forskellige begivenheder, hun har oplevet i beskæftigelsessystemet, såsom møder med sagsbehandlere, praktikker, uoverensstemmelser med den kommune, som hun har været bosat i og hjælpen fra hendes familie. Hendes fremtidsplaner er at søge ind på universitetet og komme i gang med en uddannelse.

Narrativ analyse af Katrine

Det første nedslag i Katrines fortælling er en begivenhed, som kan tolkes som et vendepunkt. Hun starter sin fortælling med dette vendepunkt. Efter afslutningen af sin gymnasietid tager Katrine et sabbatår, hvor hun arbejder. Katrine bliver sygemeldt under den periode, hvor hun har dette arbejde. Det første vendepunkt i Katrines fortælling er derfor, at hun kommer på sygedagpenge. Senere i Katrines fortælling vender hun tilbage til dette vendepunkt. Katrine fortæller;

"[...] og jeg tror alle de ændringer har ligesom skubbet til noget, som allerede var altså sådan inde i mig, men nu var der lige pludselig ikke noget helle eller sådan, fordi jeg fik det bare endnu værre end, jeg havde haft det før [...]. (Bilag 4: s. 8).

Katrine beskriver i citatet, hvordan forskellige begivenheder i hendes liv har ledt til, at hun til sidst bliver sygemeldt. At Katrine bliver sygemeldt kan anses for at være et vendepunkt i hendes liv. Flere begivenheder har ledt op til, at hun til sidst må gå til lægen, hvor han giver hende en sygemelding på grund af en depression. Det er sandsynligt, at Katrine, ved at fremstille flere begivenheder, som leder til sygemeldingen, finder en mening og sammenhæng i at hun blev sygemeldt. Katrine kan derfor finde mening retrospektivt.

En anden måde man kan analysere, at hun ser retrospektivt tilbage, er i fortællingen kort før det ovenstående citat, hvor hun fortæller; *"[...] at jeg altså, jeg fandt ud af senere, at jeg havde stress i gymnasiet [...]"*. (Bilag 4: s. 8). Citatet viser, at Katrine ikke selv vidste, at det var stress, som hun havde i gymnasiet. Det må derfor være noget, som hun har erfaret senere i livet. Ved at se retrospektivt tilbage på sin gymnasietid skaber Katrine muligvis sammenhæng og mening, som Horsdal skriver om jf. teori afsnit. Katrine kan have fået en forståelse for, hvordan hun startede ud med at have stress, som udviklede sig til en depression, og på den måde skabe sammenhæng og mening. Katrine vender flere gange tilbage til sin sygemelding i sin fortælling, og derfor kan begivenheden anses som signifikant og vigtig i hendes liv.

Den næste begivenhed, som kan tolkes som et vendepunkt i Katrines liv, er, at hun bliver kontanthjælpsmodtager. Katrine fortæller;

"[...] det var sådan lidt, fordi det var lidt et chok for mig at komme på kontanthjælp, fordi jeg havde egentlig troet, man kunne mere altså, at det kunne blive forlænget eller et eller andet [...]" (Bilag 4: s. 9).

I citatet beskriver Katrine, hvordan det at komme på kontanthjælp, sådan set er et chok for hende. Hun havde ikke forventet, at hun uden videre fra at have været

på sygedagpenge, kunne komme på kontanthjælp. I citatet begrundes Katrine også, hvorfor hun bliver så overrasket over at komme på kontanthjælp. Katrine tror ikke, at man uden videre kan komme på kontanthjælp. Katrines begrundelse for det chok, som hun har fået, er, at hendes sagsbehandler i denne periode ikke har forklaret hende, at hun kan komme på kontanthjælp. Man kunne derfor tolke det som, at hun begrundes sin uvidenhed om beskæftigelsessystemet ud fra dette og herigennem retfærdiggør sit chok. Bruner fremfører netop, at individer retfærdiggør gennem fortællinger. Hun begrundes ydermere, hvorfor hun ender på kontanthjælp. Dette gør hun ved at fortælle, at hun på daværende tidspunkt har en depression, og tror at det er nemt at komme over. Hun er derfor, som hun selv beskriver, naiv i forhold til, hvor hurtigt hun kan komme sig over depressionen. Når hun begrundes og forklarer, hvorfor hun er endt på kontanthjælp, forsøger Katrine at skabe en mening og sammenhæng i forhold til det vendepunkt, det er for hende at komme på kontanthjælp. Som Horsdal skriver, er det ved at genfortælle vendepunkter, at der skabes sammenhæng og mening i individets fortælling. Hun prøver gennem fortællingen at få styr på det uforudsete, som er sket i hendes liv.

Det ovenstående citat siger også noget om Katrines identitet. Da det er så stort et chok for Katrine at komme på kontanthjælp, indikerer dette dermed, at der er en modvilje mod at komme på kontanthjælp fra Katrines side. Dette siger noget om hendes identitet, da hun har svært ved at se sig selv i den kategori.

De næste uddrag af Katrines fortælling vil centrere sig om personer og steder, som har haft en betydning for Katrine i hendes interaktion med beskæftigelsessystemet.

Det næste nedslag i Katrines fortælling tager også sit udgangspunkt i ovenstående citat, og omhandler hendes oplevelse af beskæftigelsessystemet. Katrine mener nemlig ikke, at sagsbehandleren har informeret hende ordentligt med hensyn til, at hun ikke længere kan være på sygedagpenge, men vil komme på kontanthjælp. Citatet beskriver, hvad hun mener om sagsbehandleren efter denne begivenhed; "[...] *til sidst hvor jeg pludselig ikke var på sygedagpenge mere, der kunne jeg ikke specielt godt lide ham [...]*" (Bilag 4: s. 9). I citatet udtrykker Katrine direkte, at begivenheden bevirker, at hun ikke længere bryder sig om sagsbehandleren. Hvor hun lige før citatet ellers fortæller, at hun har kunnet lide

sagsbehandleren op til netop denne begivenhed, og har haft ham som sagsbehandler i et år. I det kommunikationen mellem Katrine og sagsbehandleren, ifølge hende, ikke har været optimal bevirker det, at Katrine får en negativ oplevelse i beskæftigelsessystemet.

Katrine fortæller, at hun på grund af sin psykiske tilstand i de første år i beskæftigelsessystemet har svært ved at huske den rigtige rækkefølge i begivenhederne. Hun fortæller derfor generelt om denne periode. Hun fortæller blandt andet; *"Min oplevelse af det, at man kom ind, så snakkede man lige hurtigt, og så det var for det meste en ny hver gang."* (Bilag 4: s. 1). Dette citat beskriver, hvordan Katrine oplever interaktionen med beskæftigelsessystemet, da hun kommer på kontanthjælp, og stadig har en depression. I citatet udtrykker Katrine, at hun ikke oplever stor interesse fra sagsbehandlerens side i forhold til, hvordan hun har det, og at de skifter sagsbehandler for hver gang, hun kommer til et nyt møde. Citatet fanger også Katrines situation på daværende tidspunkt, da hun netop har en depression, og som hun selv fortæller roder det hele sammen i hendes sygdomsperiode på kontanthjælp.

Katrine skal sendes i aktivering, og hun skal arbejde på en social café. Hun fortæller om denne aktivering; *"Men der var jeg ikke særlig lang tid, og jeg havde generelt det rigtig skidt, så jeg kunne ikke rigtig deltage i så meget"* (Bilag 4: s. 2). I citatet begrundes Katrine, hvorfor hun ikke er i dette aktiveringstilbud ret længe. Hun er ifølge hende selv stadig for syg – for syg til aktiveringen. I citatet retfærdiggør Katrine (jf. Bruner), hvorfor hun ikke bliver i aktiveringen.

Katrine skitserer, hvordan hun tager beslutningen om at flytte til en ny by, men inden hun flytter til den nye by, tager hun på højskole og flytter sine ting hjem til sine forældre. De to flytninger og højskoleopholdet bliver fortalt på ganske kort tid. Det er normalt i fortællinger at længere tidsmæssige perioder ikke uddybes af fortælleren (jf. Horsdal). Katrine fortæller om nogle problemer med at flytte fra en kommune til en anden. Katrine tror, at hun kan flytte til en ny by uden at søge kontanthjælp igen, og regner med at det følger automatisk med hende. Men det gør det ikke, så i en måned har Katrine ingen forsørgelse. Samtidig er det en anden kommune, som har godkendt, at Katrine tager på højskoleophold i tre måneder, og da hun er flyttet skal dette afstemmes med den nye kommune. Katrine beskriver begge episoder, som noget *rod*.

I den nye kommune sendes hun i aktiveringstilbud igen. Katrine fortæller, hvordan hun får det så dårligt psykisk, at hun til sidst må indlægges på psykiatrisk afdeling, og hun ophører derfor med aktiveringen. Mens hun er indlagt sker der følgende;

"[...] hvor jeg blev indlagt, der fik jeg sådan et brev med, hvor de begyndte at inddele os i de nye kategorier med aktivitetsparat, uddannelsesparat og åbenlyst uddannelsesparat, hvor jeg var blevet erklæret åbenlyst uddannelsesparat, hvor jeg havde det sådan lidt, jeg sidder inde på psykiatrisk afdeling lige nu, det vil jeg ikke kalde mig selv, men fint (Katrine griner)." (Bilag 4: s. 2).

I citatet fortæller Katrine, hvordan hun under sin indlæggelse på psykiatrisk afdeling får et brev fra kommunen, hvor hun kommer i den nye kategori – åbenlyst uddannelsesparat. Citatet afspejler også ironi, idet situationen for Katrine er så absurd. Denne begivenhed leder til at Katrine må handle, og hun ringer til kommunen for at stille spørgsmålstegn ved kategoriseringen. Kommunen anerkender, at de har taget fejl, og laver kategoriseringen om til uddannelsesparat. Dette er Katrine heller ikke enig i. Hun fortæller, hvordan hun mangler energi til at tage sig af det, og hun får derfor hjælp fra sine forældre. Det går så vidt, at forældrene indgiver en klage til kommunen. Kommunen ændrer på baggrund af klagen Katrines kategorisering, og hun kommer i aktivitetsparat kategorien. De beskrevne begivenheder viser, at Katrine ikke kunne klare at gå imod kommunen på egen hånd. Hun har på grund af psykiske problemer brug for mere hjælp, hvilket hun får af sine forældre. Det illustrerer også, at det kan være hårdt at have et problem med kommunen, og at opgaven kan være for stor for den enkelte kontanthjælpsmodtager, særligt hvis denne har udfordringer. Som Katrine senere fortæller;

"[...] lidt ironisk at kontanthjælp det er et sted for resourcesvage, også man bliver nødt til at være resourcestærk for at kunne gøre ting, så jeg var rigtig glad for mine forældre." (Bilag 4: s. 3).

Dette citat sætter fokus på et problem, der kan anskues som paradoksalt. Katrine undrer sig over, hvordan kan det være rigtigt at en så udfordret gruppe som kontanthjælpsmodtagere skal være ressourcestærke for at ændre en fejl, som er sket fra systemets side. Katrine finder det problematisk, og er glad for at hun kan få sine forældre til at hjælpe. Dette understreger også en af pointerne fra problemfeltet, da kontanthjælpsmodtagerne ofte er individer med problematikker ud over at være arbejdsløse. Katrine befinder sig ligeledes i denne situation, og hendes depression er en barriere for at komme i uddannelse. Efter udskrivningen af psykiatrisk afdeling får Katrine en ny sagsbehandler, og hun fortæller positivt om hende, samt hvordan hun giver hende tre måneder fri til at komme sig. Imens Katrine har fri, finder sagsbehandleren et andet arbejde, og hun er derfor ikke Katrines sagsbehandler længere. Fortællingen gentager sig altså i forhold til sagsbehandlerne, og hvordan de kontinuerligt bliver udskiftet. Vi kommer nu til et punkt i Katrines fortælling, hvor plottet går mod en positiv udvikling i Katrines liv. Hun begynder i aktiveringstilbuddet igen, som hun måtte afbryde, da hun bliver indlagt på psykiatrisk afdeling. Hun forøger sit timetal stødt. Hun afbryder fortællingen om den positive fremgang med et problem, som hun får med kommunen. Katrines forældre har støttet hende økonomisk, når hun manglede noget. Dette finder kommunen ud af og beder hende om at tilbagebetale sin kontanthjælp på grund af dette. Katrine bruger en god del af fortællingen på at forklare, hvordan dette kunne ske. For det første bor hun et for dyrt sted, hun har ikke haft styr på budgettet på grund af depressionen, og hun vidste ikke det var ulovligt at få penge af sine forældre. Katrine begrunder og retfærdiggør sine handlinger (jf. Horsdal og Bruner). For at komme ud af problemet med kommunen får Katrine og hendes forældre lavet en låneaftale, så Katrine skal tilbagebetale forældrene. Dette stopper problemet med kommunen. Katrine springer tilbage til, hvor hun stoppede fortællingen om sin fremgang. Hun begynder her at beskrive et vigtigt sted og en vigtig person for sin videre udvikling. Katrine er begyndt at benytte aktiveringstilbuddet igen, og her møder hun en underviser, og hun fortæller; *"[...] det er en psykolog, der har et hold der hedder personlig udvikling - hun er bare super og hun har hjulpet mig så meget med sådan alle mulige ting [...]"*. (Bilag 4: s. 4). Katrine nævner denne underviser flere gange i det narrative interview, og underviseren har hjulpet Katrine til at

finde mening i, hvorfor hun blev syg. Denne underviser må derfor have haft en positiv betydning for Katrine, og hun har hjulpet hende med at lære sig selv bedre at kende. Underviseren har været medvirkende til, at Katrine kan finde en sammenhæng og mening med, hvorfor hun kom på sygedagpenge og efterfølgende kontanthjælp.

Ifølge Horsdal kan forskellige kulturelle plots bruges i fortællinger. Det plot, som kan analyseres frem i Katrines fortælling, er et udviklingsplot. Det positive udviklingsplot fortsætter i Katrines fortælling med, at hun kommer i praktik, hvor hun har maksimum timer, samtidig tager hun flere timer end hun behøver ved også at være tilknyttet aktiveringstilbuddet. Men som Katrine selv udtrykker, så synes hun, at den personlige udvikling hjælper hende så meget, at hun ikke vil undvære den. Netop denne del af fortællingen sætter beskæftigelsessystemet i et positivt lys, da Katrine deltager i mere end hun er påkrævet, fordi hun finder det værdifuldt.

Katrine afslutter sin fortælling med at fortælle om de fremtidsplaner, som hun har. Hun er begyndt at søge ind på forskellige universiteter, så hun kan komme i gang med en uddannelse. Katrine søger efter arbejde i stedet for praktik, fordi hun nu gerne bare vil ud og tjene penge og være selvforsørgende. Hun fortæller selv;

"[...] mens man er syg, så er det sådan lidt, jeg kan jo ikke, jeg har ikke noget valg lige her, så nu altså, men hvor det så, nu er jeg kan egentlig godt, så jeg søger rigtig meget arbejde lige nu." (Bilag 4: s. 5).

I citatet beskriver Katrine, hvordan hendes depression har påvirket hende. Hun mener nu selv, at hun er rask, og hun vil derfor gerne vende tilbage til at være selvforsørgende, som hun var før, hun blev sygemeldt. I citatet udtrykker Katrine også noget om sin identitet. Hun vil gerne vende tilbage til at være selvforsørgende, da dette er vigtigt for hende at være. Idet identitet, ifølge Bruner, kan skabes udefra, kan det være den kulturelle norm om at være selvforsørgende, som kommer til udtryk i Katrines identitet. Citatet kan også analyseres, som en begrundelse for, hvorfor hun har været på kontanthjælp. Udviklingsplottet i Katrines fortælling bliver også tydelig her, da hun har været

syg, men nu har det bedre og vil klare sig selv. Her slutter Katrine sin fortælling uden indblanding fra min side.

For at opsummere plottet i Katrines fortælling er det karakteriseret ved, at Katrine ikke har styr på lovgivningen omkring kontanthjælp. Hun fortæller om flere episoder, hvor hun ikke har været opmærksom på reglerne for at modtage kontanthjælp. Denne mangel på viden om lovgivningen resulterer i, at hun kommer i problemer med kommunen. Denne mangel på overblik kan meget vel skyldes hendes depression. Depressionen lader også til at have indflydelse på fortællingen i nogle perioder af hendes liv, hvor forskellige begivenheder rodes sammen, og rækkefølgen på dem er uklare. Eventuelt skyldes dette et manglende overskud grundet depressionen. Plottet får en karakter af et udviklingsplot, hvor hun kommer ud forbedret på den anden side og er klar til en fremtid uden for beskæftigelsessystemet, og hvor hun kan klare sig selv.

Som afslutning af den narrative analyse af Katrine ses der på, hvordan beskæftigelsessystemet kan have haft en betydning for Katrines identitet med udgangspunkt i den foregående analyse, samt et nyt nedslag i fortællingen. En narrativ analyse kan ikke lede frem til en entydig konklusion på, hvordan beskæftigelsessystemet kan have haft en indflydelse på hende. Dette er heller ikke formålet, men det er muligt at komme med nogle betragtninger om, hvilken betydning det har haft for hendes identitet at være på kontanthjælp.

Katrine har gennem sin fortælling nævnt forskellige sagsbehandlere, som hun har været i kontakt med gennem hendes tid i beskæftigelsessystemet. Ingen af sagsbehandlerne bliver nævnt ved navn og forekommer derfor ikke som fremtrædende, men mere som anonyme sagsbehandlere i fortællingen. To sagsbehandlere skiller sig ud fra mængden. Den ene sagsbehandler er involveret i det vendepunkt, at Katrine kommer på kontanthjælp, hvor Katrine tydeligt fortæller, at hun ændrer holdning fra at kunne lide sagsbehandleren til ikke længere at kunne lide ham. Hun beretter senere i fortællingen, som gennemgået i den foregående analyse, at hun kort møder en sagsbehandler, som er sød over for hende og giver hende tre måneder fri til at komme sig. Men da denne sagsbehandler finder et andet job, før Katrine vender tilbage, udvikles dette

forhold til sagsbehandleren ikke yderligere. Idet en af sagsbehandlerne er nævnt i hendes vendepunkt med at komme på kontanthjælp, må han have haft en betydning for Katrines fortælling. Selv de sagsbehandlere som ikke fylder særligt meget i Katrines fortælling, men nærmere opsummeres, som nogle der ikke er interesseret i, hvordan hun har det, har en betydning i Katrines fortælling. Hun bliver ikke mødt med interesse fra disse sagsbehandlere, og det er derfor en negativ oplevelse for hende.

Katrine fortæller, hvordan hun igennem aktiveringstilbuddet får kontakt til en underviser, som er psykolog, og underviser i personlig udvikling. Underviseren hjælper Katrine til at finde en forklaring på, hvorfor hun blev sygemeldt, og hvilke begivenheder, som ledte til det. Dette underbygges af citatet, hvor Katrine fortæller, at hun fik stress i gymnasiet, som udviklede sig til en depression. Underviseren hjalp Katrine med retrospektivt at finde mening i det, hun havde gennemgået. Det lader derfor til at denne underviser har haft signifikant betydning for Katrine, og dermed hendes identitet, idet det kan tolkes som at Katrine har lært mere om sig selv, og har skabt en ny mening i sin fortælling.

Det er svært at vurdere om de problemer, som Katrine har haft med at forstå lovgivningen, og dermed de uoverensstemmelser, som er skabt mellem hende og kommunen har haft en betydning for hendes identitet. Katrine anerkender i fortællingen, at hendes forældre har været vigtige for hende, da hun selv opgiver at kæmpe med kommunen. Dette begrundes af Katrine selv med hendes depression. Beskæftigelsessystemet kan eventuelt anskues, som at have haft en betydning for hendes identitet i denne periode, da presset fra kommunen, da hun er indlagt på psykiatrisk afdeling, bliver for stort for hende, og hun må opgive og lade sine forældre hjælpe. Presset fra kommunen om, at hun er uddannelsesparat har en negativ indvirkning på hende, og som hun selv beskriver, er hun ikke selv stærk nok til at tage opgøret med kommunen. Derfor kan Katrines identitet på dette sårbare tidspunkt blive yderligere svækket. Idet Katrine ikke kan leve op til kommunens kategorisering af først åbenlyst uddannelsesparat og efterfølgende uddannelsesparat, fremstår Katrine som energiløs og magtesløs over for beskæftigelsessystemet.

Et nyt citat fra Katrines fortælling inddrages her;

"[...] fordi jeg godt kan mærke, at jeg er fra en anden social baggrund end de fleste af dem, jeg møder på AOF, hvilket, som jeg har fået det bedre, så har det så også været sådan, jeg kan mærke, jeg mangler et eller andet, altså sådan noget modspil eller et eller andet (Bilag 4: s. 5).

Dette citat er udvalgt, fordi citatet siger noget om Katrines identitet. I dette citat lægger Katrine afstand til de andre kontanthjælpsmodtagere. Hun gør lytteren opmærksom på, at hendes social baggrund er anderledes end de fleste andres, som hun omgås, og som også er på kontanthjælp. Katrines sociale baggrund er bedre end de andres, og hun skiller sig derfor ud. Det kunne derfor tolkes som, at hun ikke ønsker at blive opfattet som en gennemsnitlig kontanthjælpsmodtager. Katrine er på vej ud af beskæftigelsessystemet, da hun både søger arbejde og har søgt ind på flere uddannelser, og i fortællingen bevæger hun sig derfor væk fra de andre kontanthjælpsmodtagere. Tidligere i fortællingen har Katrine fortalt om det dramahold, som hun er på i aktiveringstilbuddet, og der bruger hun betegnelsen vi om de andre kontanthjælpsmodtagere. Der sker dermed en udvikling i hendes plot på dette område. Man kan derfor drage, at Katrine ikke ønsker, at hendes identitet skal associeres med det at være kontanthjælpsmodtager.

Det er svært at konkludere, at Katrines interaktion med beskæftigelsessystemet nødvendigvis har haft betydning for hendes identitet. Hun vil gerne ud af beskæftigelsessystemet nu, hvor hun har det bedre og ikke har brug for at være på kontanthjælp længere. Det virker til, at hun tager afstand fra andre kontanthjælpsmodtagere. Hendes underviser på aktiveringstilbuddet har tydeligvis hjulpet hende til at forstå sig selv, og hvordan hun blev så syg, som hun gjorde. Underviseren har dermed hjulpet Katrine videre i hendes proces.

Ulrikke

Ulrikke er 51 år og bliver sygemeldt i to år, herefter kommer hun på kontanthjælp. Ulrikke fortæller om sin tid på kontanthjælp herunder aktivering og forskellige praktikker. Ulrikkes fortælling slutter med, at hun kommer i flexjob.

Narrativ analyse af Ulrikke

Det første nedslag i Ulrikkes fortælling er, at hun kommer på sygedagpenge. Hun fortæller, at hun er i gang med uddannelse til social- og sundhedsassistent. På grund af stress og depression bliver hun sygemeldt. Dette kan i sig selv karakteriseres som et vendepunkt (jf. Horsdal) i Ulrikkes fortælling, da hun bliver sygemeldt og må stoppe sin uddannelse. De to år, som Ulrikke tilbringer på sygedagpenge, beskriver hun således; *"Jeg stod egentlig stille i systemet i to år, men fulgte ligesom myndighederne eller de offentliges instansers skema [...]"* (Tid:02:39). Ulrikke har derfor en oplevelse af ikke at komme nogle vegne. Hun føler ikke, der sker nogle forbedringer, men bare at hun står stille. Dette kunne tolkes som en kritik af beskæftigelsessystemet. Denne tid på sygedagpenge bliver heller ikke uddybet særligt meget. Det er normalt i fortællinger, at år kan fortælles på få sætninger, hvor andre begivenheder bliver fortalt med mange detaljer (jf. Horsdal).

Det næste nedslag i Ulrikkes fortælling er hendes overgang fra sygedagpenge til kontanthjælp. Et længere citat medtages her for at give plads til Ulrikkes fortælling om det at komme på kontanthjælp;

"Det var så barsk, at det slog mig fuldstændig ud af det. Jeg skrev en mail til dem, som ikke skulle vurdere min sag, men som skulle sørge for udbetalingen var der til den første, fordi jeg knækkede totalt, og jeg græd, og jeg græd, og jeg var rasende og var frustreret, og jeg skrev mails, altså jeg ved ikke alt det, jeg fik skrevet, altså jeg var bare så sur og ked af det. Jeg kunne slet ikke forstå det her, at der var nogen mennesker, som skulle bydes det [...]" (Tid: 02:55).

I citatet fortæller Ulrikke meget detaljeret om at komme på kontanthjælp. Det er tydeligvis en begivenhed, som hun husker meget levende. Citatet kan anskues som et vendepunkt i Ulrikkes liv, da hun virkelig ikke ønsker at være på kontanthjælp. Ud over at Ulrikke er oprevet over begivenheden, handler hun også på den. Hun tager kontakt til udbetalingskontoret og skriver mails til forskellige mennesker i beskæftigelsessystemet. Hendes begrundelse for at handle, som hun nu engang gør, er, at hun er oprevet over situationen. Ydermere

synes hun ikke, at nogen mennesker fortjener at blive behandlet, som hun bliver. Hun retfærdiggør dermed også sine handlinger (jf. Bruner). Denne begivenhed anskues derfor som et stort vendepunkt i Ulrikkes liv, da hun er så ked af, at hun skal på kontanthjælp. Ulrikke har svært ved at finde mening i, at det sker for hende, og hun vil ikke acceptere, at hun skal på kontanthjælp. Lidt senere i fortællingen uddyber Ulrikke, hvorfor hun har så meget imod at komme på kontanthjælp;

”Bare ordet kontanthjælp det gjorde så ondt i mig, at så skulle jeg sådan helt tilbage fra, da jeg var 18 år, der var jeg på kontanthjælp i seks måneder. [...] Følelser kommer op i en igen, nej ikke tilbage til det der, fordi det var negativt for mig. Det var ligesom om man kunne ikke klare sig selv og du var afhængig af systemet egentlig for at kunne være her ikke også [...].” (Tid:03:36).

Ulrikke har tidligere været på kontanthjælp og de associationer, som hun har fra den gang er ikke gode. De er, som hun selv udtrykker det, *negative*. Citatet kan også analyseres ud fra Bruners teori omkring udefra-ind perspektivet på identiteten, hvor de kulturelle forventninger, som eksisterer, har en betydning for identiteten. I citatet fortæller Ulrikke, at det at være på kontanthjælp betyder, man ikke kan klare sig selv, og sådan ønsker hun ikke at se sig selv. Hendes identitet bliver derved påvirket af de kulturelle normer, som eksisterer om det at være kontanthjælpsmodtager. Ulrikke fortæller, at det at være på kontanthjælp betyder, man er afhængig af systemet og ikke kan klare sig selv. Dette kan analyseres som et udtryk for de forventninger, der er i danske samfund om, at man skal kunne klare sig selv. Hun bryder sig ikke om at blive kategoriseret som en, der ikke kan klare sig selv - det er ikke en identitet, som hun vil tage på sig.

I Ulrikkes tid på kontanthjælp er hun ude i forskellige praktikker i tre eller seks måneders perioder med lange perioder ind imellem, hvor hun går hjemme. Den første praktik, som hun fortæller om, er i en kantine. Ulrikke ender med ikke at kunne holde til at arbejde i kantinen, som hun fortæller, så vil hovedet mere, end kroppen kan holde til. Ulrikke fortæller, at hun begynder; *”[...] at knække mere og mere [...].”* (Tid:04:57) Hun kommer hjem at gå i et halvt år. I denne periode

kommer hun til udredning i psykiatrien, og her finder de ud af, at hun har ADHD. Ulrikke begynder derfor at tage ritalin, og kommer i en ny praktik. Denne gang på et kontor inden for plejeservice. Ulrikke fortæller om praktikpladsen;

“Og så væltede jeg senere, fordi det var netop det som jeg skulle holde mig fra. Så der blev jeg bare ikke beskyttet ude altså. De kunne ikke leve op til det, som de egentlig havde lovet. Så det betyder, at jeg knækker yderligere og så gik jeg endnu et halvt år.” (Tid: 06:00).

Som det fremgår i citatet, fortæller Ulrikke, at hun knækker endnu mere i denne praktik. Hun har svært ved at sige nej til opgaver også de fysiske, og hun mener ikke, der bliver taget højde for dette i praktikken. Det er anden praktik, hvor Ulrikke har arbejdet mere, end hun kan holde til, og hun må igen gå hjemme. Citatet fortæller også noget om, hvordan Ulrikke udtrykker sin identitet, som hårdt arbejdende og som en der gør mere, end hun kan holde til. Udviklingen i Ulrikkes plot er på dette tidspunkt ned ad gående.

Efter Ulrikke atter har gået hjemme i et halvt år, får hun tilbudt en ny praktik. Hun fortæller, at hun er rigtig glad for praktikken og er glad for at få lov til at arbejde. På denne praktikplads får Ulrikke også en mentor, som har en positiv indvirkning på hende; *“Jeg har aldrig kendt bedre kvinder, som ligesom kunne få mig hamret op igen altså.” (Tid: 06:49).* Mentoren kan derfor betragtes som en vigtig person for Ulrikke i hendes tid i beskæftigelsessystemet. Ulrikke fortsætter i praktikken. Da praktikperioden er ved at udløbe, får hun at vide, at de ikke kan beholde hende. Dette er Ulrikke uforstående overfor, og hun spørger hvorfor. Hertil bliver der svaret, at hendes arbejde er rigtig godt, men at det er hendes personlighed, som er problemet. Ulrikke ser retrospektivt tilbage i sin fortælling og mener det er hendes ADHD, som har været problemet. Ved at se tilbage finder Ulrikke ifølge Bruner og Horsdal en mening og sammenhæng i, at hun ikke kunne blive på arbejdspladsen.

Da Ulrikke cykler fra praktikpladsen for sidste gang, beslutter hun sig for at handle. Hun cykler hen til en virksomhed, hvor hun har hørt, de mangler en medarbejder. Chefen er til stede, og hun får aftalt en praktik med chefen i virksomheden. Hun starter i praktikken og fortæller, at efter 9 uger får hun en

pokal for at være månedens medarbejder. Hun fortæller, at det føles som en sejr, og hun får ros for sit arbejde. Ulrikkes fortælling begynder at få en positiv udvikling. Men så ændres plottet. Praktikken skal snart slutte, og kommunen forsøger at få Ulrikke til at forlænge praktikken med tre måneder. Det nægter Ulrikke, hun fortæller; *"Jeg kan ikke mere, sagde jeg, jeg er kørt helt der ud, nu har jeg afprøvet tre steder. og jeg yder og jeg yder, jeg har ikke mere at give af. Jeg kan ikke mere."* (Tid: 11:07). Dette citat udtrykker, hvordan Ulrikke ikke har modet på endnu en praktik. Det er for hårdt for hende at yde sit bedste i en praktik og så bare skifte praktikplads efterfølgende. Hun har brug for stabilitet, og det bliver for meget for hende at være i praktik. Hun bliver presset, og på et møde i kommunen fortæller hun til en sagsbehandler; *"I har kørt mig derud, hvor jeg er parat til at springe i havnen"* (Tid: 12:08). Hvor til sagsbehandleren svarer; *"Ja det er dit valg"* (Tid: 12:12). På baggrund af denne samtale sygemelder Ulrikke sig i 14 dage. Citatet virker, som om Ulrikke er særdeles desperat, og den måde hun bliver behandlet i kommunen er ikke konstruktiv, men nærmere destruktiv. Der opstår i forbindelse med sygemeldingen en misforståelse med Ulrikkes chef. Ulrikke bliver ringet op af sin chef, og han undskylder for at have misforstået situationen. Over telefonen tilbyder chefen hende et flexjob i virksomheden, hvis hun kan få det bevilliget af kommunen. Denne række af dramatiske begivenheder, som Ulrikke fortæller om, leder i sidste ende til en lykkelig slutning, hvor hun får et flexjob. Rækken af begivenheder kan ses som et stort vendepunkt, som i sin begyndelse er meget dramatisk og senere hen bliver til et meget positivt vendepunkt i Ulrikkes liv.

Ulrikke fortæller meget positivt om sin chef efter dette, og fortæller, hvordan han altid har kunnet rumme hende og været meget forstående. Chefen er derfor også en betydningsfuld person i Ulrikkes fortælling. Fortællingens afslutning giver hele Ulrikkes fortælling sammenhæng og mening, som er, at hun ender med at overvinde forhindringerne og få et flexjob.

Plottet i Ulrikkes fortælling er præget af, hvad der kan tolkes som hendes vendepunkter. Hendes fortælling har karakter af et udviklingsplot, hvor fortællingen starter med en sygemelding, og at hun knækker mere og mere sammen. Hun møder en mentor, som hjælper hende på vej igen. Endelig tager

hun selv initiativ og skaffer sig en praktikplads. Dette leder til ansættelse i et flexjob. Gennem Ulrikkes historie sker der en positiv udvikling.

Den narrative analyse af Ulrikkes fortælling afsluttes med at se nærmere på Ulrikkes identitet i fortællingen. I den første del af interviewet fortæller Ulrikke sin historie om sin tid i beskæftigelsessystemet, og det er hovedsagligt denne del, som analysen hviler på. Grunden til dette er, at Ulrikke fremhæver og fortæller om de begivenheder, som hun finder vigtige i sin tid i beskæftigelsessystemet uden min indblanding.

I sin fortælling fremhæver Ulrikke to personer, som har haft en positiv betydning for hende. Det er en mentor, som hun får på en praktikplads, og hendes chef. Disse to personer er betydningsfulde for Ulrikkes fortælling. Mentoren hjælper Ulrikke med at få det bedre med sig selv, og chefen giver Ulrikke muligheden for at få en praktikplads, samt efterfølgende et flexjob. Disse to personer har derfor en positiv indvirkning på Ulrikkes fortælling. Især mentoren har en betydning for hendes identitet, idet Ulrikke ved hjælp af hende får bygget sig selv op til at være stærkere og ikke så sensitiv, som hun giver udtryk for i hendes fortælling.

I de begivenheder, som Ulrikke fortæller om, hvor hun har været utilfreds med kommunen nævnes der ikke navne, og personerne forekommer at være anonyme.

Ulrikke fortæller om nogle begivenheder, hvor hun ikke har været tilfreds med kommunen, og hun vælger at handle på baggrund af disse begivenheder. Dette får Ulrikke til at fremstå som handlende og egenrådig. Dette understøttes af et tidligere medtaget citat, hvor Ulrikke understreger, hvor frygteligt hun synes, det er at komme på kontanthjælp, fordi hun ikke er selvforsørgende og er afhængig af systemet. Det kan derfor tolkes således, at Ulrikke gerne vil fortælle om sig selv som en handlende person, og dermed én som har en handlende identitet.

Den måde, hvorpå Ulrikke på egen hånd får skaffet sig en praktikplads og senere hen et flexjob, kan også anskues, som at hun har gåpåmod og et stærkt ønske om at komme ud af beskæftigelsessystemet. Ved at fortælle om de forskellige praktikker, som hun har været i, og hvordan hun har engageret sig i arbejdet, fremstiller som hun sig selv som hårdt arbejdende.

Et citat, som forekommer langt senere i det narrative interview, hvor jeg er

begyndt at stille uddybende spørgsmål, viser en udvikling i Ulrikkes identitet. Ulrikke fortæller, at hun har en veninde, som er sygemeldt. Ulrikke trækker sig væk fra hende, for nu har Ulrikke et job. Ulrikke fortæller, at hun er et andet sted i livet nu, og at hun derfor ikke har den samme samhørighed med andre kontanthjælpsmodtagere. Hun fortæller; *"Nu føler jeg bare ikke, vi står samme sted, fordi nu står jeg med bevillingen ikke også"* (Tid: 50:41). Ulrikke udtrykker, at hun dermed ikke er det samme sted som andre kontanthjælpsmodtagere, for nu er hun selv kommet ud af det. Dette er en måde at komme væk fra en kontanthjælpsmodtager-identitet, som hun bestemt ikke ønsker at påtage sig. Overordnet set har tiden i beskæftigelsessystemet været hård ved Ulrikke. På et tidspunkt giver hun over for en sagsbehandler udtryk for, at hun hopper i havnen. Dette må ses som en desperat udtalelse, grundet at Ulrikke har følt sig presset til at gøre noget, som hun ikke ønsker. Praktikkerne tager hårdt på Ulrikke, og fortællingens plot er i lang tid karakteriseret ved, at det går dårligere og dårligere for hende. Til sidst vender udviklingen og fortællingen ender lykkeligt. Det tyder på, at Ulrikkes tid i beskæftigelsessystemet har haft betydning for hende, og derfor også hendes identitet, idet både hendes selvtillid og selvværd var banket i bund, som hun selv udtrykker det.

Delkonklusion 1

Efter de to narrative analyser af Katrine og Ulrikkes fortællinger kan visse ligheder drages i deres fortællinger om beskæftigelsessystemet. I begge kvinders fortællinger fremdrager de kun få mennesker, som har haft en betydning for dem i beskæftigelsessystemet. Disse mennesker har hjulpet dem videre i livet og har haft en positiv indflydelse på deres udvikling. En anden lighed er, at begge kvinder på hver sin måde tager afstand til andre kontanthjælpsmodtagere. Ulrikke er ikke længere på kontanthjælp, men i stedet i flexjob, og Katrine er på vej ud af beskæftigelsessystemet ved at søge ind på universitetet. Dette gør, at de begge tager afstand fra kontanthjælpsmodtagere. Det er ikke et spørgsmål om, om de kan lide andre kontanthjælpsmodtagere, men i stedet at de på hver deres måde ikke har noget til fælles med dem mere, eller at de ikke har brug for samhørigheden mere. Begge kvinder udtrykker i deres fortællinger et stærkt ønske om at blive selvforsørgende. At begge kvinder tager afstand til andre

kontanthjælpsmodtagere kan også være en måde at tage afstand til kontanthjælpsmodtager-identiteten, som begge kvinder udtrykker gennem fortællingen, at de ikke ønsker.

Af forskelle mellem de to kvinders fortællinger skal det fremhæves, at der er en aldersforskel. Aldersforskellen kommer frem i de to fortællinger. Katrine, som er den yngste, fortæller meget om sine fremtidsplaner med at søge arbejde og uddannelse, hvor Ulrikke, den ældre, fokuserer mere på hvad der er sket, og ikke så meget på fremtiden. Det narrative interview med Ulrikke er en del længere end med Katrine, og dette kan også være grundet i, at Ulrikke har mere livserfaring og dermed mere livshistorie end Katrine.

I de narrative analyser af de to kvinder er der indikationer på, at det har haft en betydning for deres identitet at være i beskæftigelsessystemet. De fortæller begge om personer, som har haft en positiv indflydelse på deres identitet, samt om negative oplevelser i beskæftigelsessystemet, hvor de er blevet presset, og at det har haft en negativ indvirkning på deres identitet på dette tidspunkt.

Anden analysedel

Både samtalerne mellem kontanthjælpsmodtagerne og sagsbehandleren og de efterfølgende narrative interviews med kontanthjælpsmodtagerne bliver analyseret i nærværende afsnit. I analysen benyttes den narrative teori af Horsdal og Bruner med særligt fokus på identiteten. Om beskæftigelsessystemet eventuelt har haft en betydning for kontanthjælpsmodtagernes identitet undersøges. Scott og Lymans teori om retfærdiggørelser og undskyldninger inddrages også i denne analysedel. Hensigten er at undersøge om kontanthjælpsmodtagerne benytter retfærdiggørelser eller undskyldninger i forhold til deres handlinger.

Interviewpersonerne bliver analyseret i separate afsnit. Interviewpersonen bliver kort introduceret. Såfremt samtalen mellem interviewperson og sagsbehandler inddrages i analysen, nævnes hvem der i øvrigt deltog i samtalen.

Lise

Lise har været på kontanthjælp siden 2006. Hun er aktivitetsparat og 52 år gammel.

Narrativ analyse af Lise

Den narrative analyse af Lise er kun baseret på det narrative interview efter samtalen med hendes sagsbehandler samt fysioterapeut. Grunden til samtalen ikke bliver analyseret, er, at Lise er ganske kortfattet i sine svar i samtalen. Det skønnes derfor, at en analyse af samtalen ikke vil give yderligere information.

Det er forskelligt, hvor gode individer er til at fortælle (jf. Horsdal). Dette er aktuelt i samtalen med Lise. Det er svært at få Lise til at fortælle om sit liv på kontanthjælp. Lise har svært ved at fortælle på egen hånd, så derfor bliver det narrative interview præget af, at jeg stiller flere spørgsmål, end jeg egentlig ønskede.

Det første nedslag i Lises fortælling er, da hun ophører med at få sygedagpenge og i stedet får kontanthjælp. Mens Lise venter på at komme i behandling går der så lang tid, at hun kommer på kontanthjælp. Om dette fortæller hun; "*Så var det det.*" (Tid:02:26). Lise udtrykker sig ganske nøgternt om det at komme på kontanthjælp. Det virker derfor ikke til at have været et vendepunkt for hende.

Flere gange fortæller Lise, hvordan hun mener, hun bliver behandlet som et barn, eller at hun gerne vil behandles som en voksen. Hun fortæller f.eks.; "*Jeg mener, jeg er voksen, og jeg kan godt tænke. Jeg er ikke umyndig.*" (Tid: 04:28). I citatet udtrykker Lise en utilfredshed med beskæftigelsessystemet. Hun fastslår i citatet, at hun er voksen, og at hun ikke bryder sig om at blive set ned på eller behandlet som, om hun ikke kan tænke. Det kan anskues således, at der er en konflikt mellem hendes identitet og den identitet, som hun føler, beskæftigelsessystemet påfører hende.

Lise fortæller om en sagsbehandler, som hun synes er god. Denne sagsbehandler lyttede til hende og så ikke kun på paragraffer, som hun udtrykker det.

Lise fortæller, at hun har kontaktet en politiker for at fortælle, hvordan hun er blevet behandlet i beskæftigelsessystemet. Flere begivenheder leder derfor til at hun handler. Politikeren giver hende ret i, at sådan bør kommunen ikke behandle sine borgere. Dette udtrykker Lise som en sejr, og hun oplever, at hun får medhold i sin utilfredshed med kommunen.

Lises fortælling handler mest om sagsbehandlere, og hvordan hun generelt synes de opfører sig. Interaktionen med beskæftigelsessystemet har for Lise betydet, at hun føler, hun bliver snakket ned til og umyndiggjort. Dette er Lise ikke tilfreds

med. Hun tager derfor afstand fra den identitet, som hun mener, beskæftigelses-systemet vil påføre hende. Grundet vanskeligheder med at få fortællingen i gang er analysen af interviewet med Lise ganske kort.

Bent

Bent har haft kontakt med systemet siden han var barn, og han er 33 år gammel. I samtalen deltager Bent, sagsbehandleren og Bents støttekontaktperson. Det er en opfølgningssamtale. Bent har psykiske problemer. Bents psykiske problemer er endnu ikke endelig afklaret.

Narrativ analyse af Bent

Bent kommer i samtalen med nogle udtalelser om sine erfaringer med beskæftigelsessystemet. Han fortæller blandt andet; *"Du skal tænke på, jeg har været i det her system så længe, at jeg har faktisk prøvet det hele efterhånden."* (Tid: 09:26). I citatet udtrykker Bent, at han har været kontanthjælpsmodtager så længe, at han har prøvet alt. Som Bruner beskriver, så har individets fortid en betydning for, hvordan denne fortæller om fremtiden. På baggrund af sine erfaringer fra fortiden inddrager Bent disse i fremtiden, og udviser derfor en skepsis over for at prøve sagsbehandlerens forslag. I tiden i beskæftigelsessystemet har Bent muligvis udviklet en skepsis på baggrund af det, Bruner kalder udefra-ind perspektivet, hvor individets identitet bliver påvirket udefra. De erfaringer, som Bent har gjort sig gennem sin tid i beskæftigelsessystemet, har, hvad angår identitet, måske betydet, at han er blevet mere skeptisk. Hans interaktion med beskæftigelsessystemet kan derfor have haft en betydning for hans identitet.

Et andet nedslag i samtalen med Bent kommer her;

"Jeg er jo vant til at blive pisset op af ryggen af kommuner - hele vejen gennem livet ikke også. Så det er sådan, så når der er et eller andet, der går i gang, så venter jeg bare på at nu kommer bagsiden af den her, nu kommer det ikke også. Den er der hele tiden. Den forventning det er et mønster ikke også." (Tid:14:36).

Dette citat opsummerer Bents generelle oplevelse af beskæftigelsessystemet. Han udtrykker et negativt syn på beskæftigelsessystemet. Han beskriver det som et mønster, der går igen. Bruner kan igen inddrages med, at individets fortid har en betydning for fortællingen. Denne negative oplevelse af beskæftigelsessystemet har gentaget sig så tiltrækkeligt mange gange, at Bent ikke længere tror på, at der kan komme noget godt ud af at være i beskæftigelsessystemet. Dermed har erfaringer fra beskæftigelsessystemet haft den betydning, at han ikke tror på forbedringer.

Et sidste nedslag i Bents fortælling er, hvor han fortæller om sin egen situation.;

"Altså jeg kunne jo være meget mere vag, men jeg kunne også være meget bedre ikke også, men jeg er placeret lige nøjagtig sådan, at jeg altså, jeg kan ikke de ting, som jeg gerne vil ikke også, men jeg kan alligevel overskue, hvad det er jeg går glip af." (Tid: 17:59).

Bent fortæller i citatet, hvordan han er fanget i midten. Bent beskriver, hvordan han føler sig fanget og er i den situation, at han ikke kan gøre noget. Dette kan ses som en forklaring på den situation, som han er i. Samtidig angiver det også noget om, hvordan Bent anskuer sig selv og sin egen tilstand.

Nu videre til det narrative interview, som foregår efter samtalen.

I det narrative interview kommer Bent ind på, hvordan han tidligere har solgt hash. Dette er i en periode, hvor han ikke modtager kontanthjælp. Om dette fortæller han; *"[...] og levede at sælge hash og sådan noget der. Det gjorde jeg i mange år. Jeg er en af de få mennesker, der faktisk kunne have en karriere på det."* (Tid: 33:47). Selvom dette aspekt af Bents liv finder sted uden for beskæftigelsessystemet, er det interessant at anskue med Scott og Lymans teori. I citatet retfærdiggør Bent sin handling med at sælge hash. I Scott og Lymans optik accepterer Bent dermed ansvaret for handlingen, men ikke at den er forkert. Retfærdiggørelser har underkategorier ifølge Scott og Lyman, og Bents udtalelse kan karakteriseres som – fordømmelse af fordømmerne, hvor handlingen indrømmes, men den bagatelliseres. I citatet giver Bent endda udtryk for en vis stolthed over at kunne leve af det, og at han var en af de få, som kunne dette. Han bruger også ordet karriere om sin hashhandel. Dette tyder også på en

stolthed over sin handling. Han sætter sig selv som fortæller i et positivt lys i citatet, og han vil gerne, at hans identitet fremstår, som en der har opnået noget, og at han har tjent sine egne penge. I kontrast til nu, hvor han er kontanthjælpsmodtager.

På de 15 minutter det narrative interview med Bent varer, får han fortalt en del om sig selv og sin tid i systemet. Han fortæller om sin barndom, hvilket giver fortællingen en livshistorisk tilgang. Bents fortælling om sin barndom og de omstændigheder, han voksede op under, kan det anskues som, at en retfærdiggørelse af, at han er endt på kontanthjælp. Bruner mener, at individet gennem fortællingen også retfærdiggør, hvorfor individet befinder sig, hvor det nu en gang gør. Ved at fortælle om sin dårlige barndom og de uretfærdigheder, som er begået imod ham, retfærdiggør Bent sine handlinger. Noget af ansvaret for, hvordan hans liv er i dag fralægger han sig dermed.

Bents holdning til beskæftigelsessystemet er tydeligvis meget negativt. Han kommer med eksempler på, at sagsbehandlere har smidt hans papirer væk med vilje, påstået, at de aldrig har set ham før og råbt efter ham, når han er mødt op på kommunen. Efter disse udtalelser, fortæller han følgende;

"Hvis det ikke er en forbrydelse den måde, jeg er blevet behandlet, så burde det i hvert fald være. Det er det. Der er mange gange reglerne er blevet brudt for at ødelægge det for mig." (Tid: 35:10).

I citatet kommer det til udtryk, at Bent oplever, at sagsbehandlere har været efter ham og har brudt reglerne for at gøre det. Det viser igen, at Bent har haft negative oplevelser med beskæftigelsessystemet. Dette citat opsummerer meget godt, hvordan Bent forholder sig til beskæftigelsessystemet. Bents tidligere udtryk for skepsis over for beskæftigelsessystemet går igen her.

Som afslutning på interviewet fortæller Bent, hvordan jeg sikkert kunne skrive en hel bog om de oplevelser, som han har haft i beskæftigelsessystemet. Med det indblik, som jeg fik i hans fortælling, må jeg nok give ham ret. I fortællingen fortæller Bent kun positivt om en, og dette er hans nuværende sagsbehandler. Ellers er der ifølge Bent ikke nogen, som har gjort noget positivt for ham. Hele Bents fortælling handler om fortiden, og ingen fremtidsplaner kommer frem.

Som han tidligere beskriver i et citat føler han sig fanget. Hans interaktion med beskæftigelsessystemet har derfor ikke ført noget godt med sig. Identitetsmæssigt fremstår Bent, som skeptisk uden håb for fremtiden. Hans interaktion med beskæftigelsessystemet lader til at have haft en betydning for hans identitet, som de foregående citater understreger.

Mikkel

Mikkel er 41 år gammel. Siden han blev 18 år, har han i perioder været på kontanthjælp.

Mikkels bostøtte er til stede ved samtalen mellem Mikkel og sagsbehandleren.

Narrativ analyse af Mikkel

Fra samtalen mellem Mikkel, sagsbehandleren og bostøtten er et citat udvalgt til analysen. Mikkel har fået foretaget en omfattende operation, som han er ved at komme sig over, da samtalen finder sted. Sagsbehandleren sætter spørgsmålstejn ved, hvor meget smerte Mikkel føler. Til dette svarer Mikkel; *“Jeg hader sådan at skal forklare sådan noget der, fordi det er ikke til at forklare, hvordan man har det og sådan noget.”* (Tid: 13:13). Det Mikkel fortæller i citatet, er, at han ikke bryder sig om, at der bliver sat spørgsmålstejn ved hans smerter. En form for magtesløshed fra Mikkels side kan udledes, da det kun er ham selv, som kan føle smerten, og det er svært for ham at beskrive graden af smerte.

De næste nedslag kommer fra et telefoninterview med Mikkel, som fandt sted lidt over en uge efter samtalen. Mikkel fortæller, at han har ADHD. Han fortæller; *“Det er ikke mange firmaer, som vil have folk, der har ADHD, men man kan finde nogle få stykker omkring, men der er dæleme langt i mellem dem.”* (Tid: 02:07). Som Bruner beskriver retfærdiggør individer sig selv gennem fortællingerne, og de giver dermed en forklaring på, hvor de er i dag. Dette gør Mikkel også i citatet. Mikkel retfærdiggør, hvorfor han er på kontanthjælp. Han har ADHD, og der ikke er mange, som vil ansætte mennesker med ADHD. Han lægger dermed til dels ansvaret for at finde et job fra sig, da hans diagnose gør det vanskeligt at finde arbejde.

Mikkel er meget optaget af politikerne. Om de tiltag, som politikerne foretager på kontanthjælpsområdet, siger han; *“[...] De driver jo folk ud i selvmord.”* (Tid:

02:31). Mikkel er meget imod den nye lovgivning på kontanthjælpsområdet. Særligt politikerne Joachim B. Olsen udtrykker Mikkel modvilje mod. Mikkel kommenterer Carina-sagen ved at bemærke, at det ikke er alle kontanthjælpsmodtagere, som får så mange penge, som hun gør. Mikkel kommenterer faktisk selv den debat, som er nævnt i specialets problemfelt. Dette understøtter synspunktet om, at Carina-sagen har haft væsentlig betydning for debatten om kontanthjælp.

I interviewet er Mikkel optaget af, at politikerne selv skal prøve at være på kontanthjælp i f.eks. en måned og dermed få en forståelse for, hvordan det er at være kontanthjælpsmodtager. Han må derfor mene, at der mangler en forståelse fra andre, som ikke er kontanthjælpsmodtagere, om hvordan det er. Han er utilfreds med den måde kontanthjælpsmodtagere ansues på, og dermed også hvordan andre tænker om ham.

I det næste citat differentierer Mikkel mellem to typer af kontanthjælpsmodtagere;

"Jeg ved sgu godt, der sidder kontanthjælpsmodtagere, der ikke gider lave noget, fordi at det er meget nemmere bare at gå der hjemme. Dem er der mange af, men os som har papirer på, vi er syge ikke. Jeg har sgu papirer fra psykiatrien af, og det er ligesom, det bliver bare lagt lidt til siden ikke." (Tid: 09:24).

I citatet gør Mikkel det tydeligt, at han ikke er en af dem, som bare sidder derhjemme. Han er faktisk syg, og han har papirer på det. Han udtrykker dermed også sin identitet i denne udtalelse, da han netop tager afstand fra en gruppe af kontanthjælpsmodtagere. Han er nemlig selv syg, så han kan ikke gøre for at han ikke bare kan arbejde. Han kritiserer også beskæftigelsessystemet, idet han mener, at han burde få en anden behandling, da han er syg. Senere i interviewet vender Mikkel tilbage til det at få kontanthjælp. Han fortæller; *"Det er jo ikke noget, man ønsker at være på kontanthjælp, vel?"* (Tid: 11:27). I citatet understreger Mikkel at på trods af, hvad nogen muligvis tænker, så har han ikke lyst til at være på kontanthjælp. Det er dermed ikke en aktiv beslutning, som han har truffet, men noget, som han har været nødsaget til.

Gennem hele interviewet lægger Mikkel vægt på, at han er imod den måde, som kontanthjælpsmodtagere bliver anskuet på. Han vil gerne at politikerne bliver oplyst om de virkelige forhold, og han vil sågar gerne, at de selv prøvede at være på kontanthjælp. Han peger på indkomstforskellen mellem politikerne og kontanthjælpsmodtagerne og bliver endnu mere opsat på, at de ikke har sat sig ind i kontanthjælpsmodtagernes situation.

At Mikkel er kontanthjælpsmodtager med en ADHD-diagnose er en væsentlig del af hans identitet. Han er imod den behandling og den generelle mistænkeliggørelse, som kontanthjælpsmodtagere udsættes for i det danske samfund. Den behandling og den generelle mistænkeliggørelse, som kontanthjælpsmodtagerne udsættes for, påvirker Mikkels identitet. Mikkel er villig til at tage et arbejde, hvis der var arbejde at få. Ifølge Mikkel er det vanskeligt for ham at finde beskæftigelse, fordi han har en ADHD-diagnose.

Delkonklusion 2

I denne delkonklusion opsamles der på de tre samtaler og de tre efterfølgende narrative interviews. De tre interviewpersoner har alle været i beskæftigelsessystemet i en længere årrække.

Lise og Mikkel fokuserer på politikerne i deres interviews, og på at de er utilfredse med politikerne. De ønsker en konkret forandring af beskæftigelsessystemet på grund af den måde, som de bliver behandlet på. Begge har også problemer med den identitet, som de bliver pålagt som kontanthjælpsmodtagere. De gør begge oprør mod kontanthjælpsmodtager identiteten, som de mener, de bliver påtvunget. Bents interview skiller sig ud fra de andres ved at det går helt tilbage til barndommen, hvor der forelægger problematikker, som han mener, er skyld i, at han har svært ved at klare sig. At Bent har været i beskæftigelsessystemet i lang tid gør, at han har mange begivenheder at fortælle om, og den langvarige kontakt med beskæftigelsessystemet gør; at den har haft en signifikant betydning for hans identitet.

Alle tre interviewpersoner har psykiske eller fysiske udfordringer. Dette stemmer overens med specialets problemfelt, hvori det er fremført, at kontanthjælpsmodtagere kan have flere udfordringer på en gang. Disse psykiske

eller fysiske udfordringer, som de tre interviewpersoner har, er en hindring for, at de kan komme ud på arbejdsmarkedet.

Interaktionen med beskæftigelsessystemet lader til at have haft en betydning for alle tre interviewpersoners identitet. I Lise og Mikkels tilfælde er det tydeligt, at de ikke bryder sig om den dominerende kontanthjælpsmodtager identitet i det danske samfund. Bent er mere destruktiv, idet han er særdeles skeptisk og ikke tror på de tiltag, som sagsbehandleren gerne vil sætte i gang. Bent er fokuseret på fortiden og ser slet ikke fremad længere.

Konklusion

Formålet med nærværende speciale har været at undersøge kontanthjælpsmodtagere og sætte fokus på de fortællinger, som kontanthjælpsmodtagerne har om beskæftigelsessystemet. Den problemformulering, som er blevet anvendt i specialet, til at undersøge kontanthjælpsmodtagernes fortællinger er; **Hvordan fortæller kontanthjælpsmodtagere om beskæftigelsessystemet, og hvilken betydning kan interaktionen med beskæftigelsessystemet have for deres identitet?**

For at undersøge denne problemformulering er der indsamlet kvalitativt datamateriale i form af narrative interviews med kontanthjælpsmodtagere samt foretaget observationer og lydoptagelser af samtaler mellem kontanthjælpsmodtagere og sagsbehandler. I alt blev fem interviewpersoner interviewet. Fire af interviewpersonerne var kontanthjælpsmodtagere, og en var tidligere kontanthjælpsmodtager, men havde nu et flexjob. Interview og samtaler med de fem interviewpersoner udgjorde specialets kvalitative datamateriale.

Det kvalitative datamateriale er primært blevet analyseret ved brug af Jerome Bruner og Marianne Horsdals teorier om fortællinger. Desuden er Scott og Lymans teori om undskyldning- og retfærdiggørelsesnarrativer blevet inddraget i analysen. De narrative teorier har givet en vinkel på, hvordan kontanthjælpsmodtagernes fortællinger kunne forstås og tolkes. Da videnskabsteorien i specialet er socialkonstruktivisme, kan der ikke siges noget definitivt ud fra analysen. Det er én mulig tolkning af datamaterialet, som foreligger i analysen, og analysen skal derfor forstås som en mulig eller sandsynlig forståelse af datamaterialet. De tolkninger, som er blevet foretaget i analysen, viser at kontanthjælpsmodtagerne overvejende fortæller negativt om deres tid i beskæftigelsessystemet. De negative oplevelser kommer eksempelvis til udtryk i relation til sagsbehandlere. De positive oplevelser, som kontanthjælpsmodtagerne fortæller om, er personer, som de har mødt i beskæftigelsessystemet, som har hjulpet dem. I fortællingerne er der blandt andet nævnt en mentor og en underviser, som havde en positiv indvirkning på to af kontanthjælpsmodtagernes tid i beskæftigelsessystemet. I analysen af fortællingerne tyder det på, at kontanthjælpsmodtagernes interaktion med beskæftigelsessystemet har haft en betydning for deres identitet. Det har blandt

andet haft en betydning for kontanthjælpsmodtagerne, at de er eller har været kontanthjælpsmodtagere. Nogle af kontanthjælpsmodtagerne giver udtryk for, at de ikke bryder sig om at være kontanthjælpsmodtagere, og at de har problemer med den kontanthjælpsmodtager-identitet, som følger med. Nogle af interviewpersonerne fortæller om det pres, de er blevet udsat for af kommunen. Det har sandsynligvis haft en betydning for deres identitet i den pågældende situation. Særligt for en af kontanthjælpsmodtagerne lader det til, at hans interaktion med beskæftigelsessystemet gennem en årrække har gjort ham mere skeptisk, og at han igen planer har for fremtiden. Den måde, som han fortæller, at han er blevet behandlet af beskæftigelsessystemet på, er kun negativ.

Det er blevet tolket således, at de fem interviewpersoners interaktion med beskæftigelsessystemet i større eller mindre grad har haft en betydning for deres identitet. Hvorvidt beskæftigelsessystemet har haft en betydning for deres identitet ud i fremtiden er svært at konkludere, men på visse tidspunkter i interaktionen med beskæftigelsessystemet lader det til at have haft en betydning for kontanthjælpsmodtagerne, at de har været på kontanthjælp. Blandt andet på grund af den identitet, som kontanthjælpsmodtagerne kan opleve at få pålagt ved at være kontanthjælpsmodtager. Dette leder tilbage til specialets problemfelt, hvor det problematiseres at den dominerende fortælling i den danske presse er, at kontanthjælpsmodtagere er dovne og ikke gider arbejde.

Litteraturliste

A

Asmuß, Birte & Steensig, Jakob (red.) (2003): *Samtalen på arbejde – konversationsanalyse og kompetenceudvikling*. 1. udgave. Samfundslitteratur.

B

Bach, Henning Bjerregaard & Boll, Joachim (2003): *De svageste kontanthjælpsmodtagere - Barrierer for beskæftigelse*. Socialforskningsinstituttet 03:27.

Beskæftigelsesministeriet (u.å): Betingelser for at få kontanthjælp. Kan findes på siden:

<http://bm.dk/da/Beskaeftigelsesomraadet/Ydelser/Kontanthjaelp/Betingelser%20for%20at%20faa%20kontanthjaelp.aspx> (Set den 20/04-16).

Beskæftigelsesministeriet (2016): Folketinget har vedtaget kontanthjælpsloft. Kan findes på siden:

<http://bm.dk/da/Aktuelt/Pressemeddelelser/Arkiv/2016/03/Folketinget%20har%20vedtaget%20kontanthjaelpsloft.aspx> (Set den 4/11-16).

Bruner, Jerome (1999): *Mening i handling*. 1. udgave. Forlaget Klim.

Bruner, Jerome (2004): *At fortælle historier i juraen, i litteraturen og i livet*. 1. udgave, 1. oplag. Narayana Press, Gylling.

Boll, Joachim & Christensen, Thomas Qvortrup (2002): *Kontanthjælpsmodtagere og arbejdsmarkedet - Casestudie fra Vestegnen*. Socialforskningsinstituttet 02:1.

Burr, Vivien (2003): *Social Constructionism*. 2. udgave. Routledge: London and New York.

Burr, Vivien (1995): *An Introduction to Social Constructionism*. 1. udgave. Routledge: London and New York.

C

Collin, Finn (2012): "Socialkonstruktivisme", i Jacobsen, Michael Hviid; Lippert-Rasmussen, Kasper & Nedergaard, Peter (red.): *Videnskabsteori. I statskundskab, sociologi og forvaltning*. 2. udgave, 1. oplag. Hans Reitzels Forlag: København K.

D

de Vaus, David (2011): *Research Design in Social Research*. Udgivet første gang 2001. SAGE Publications.

Danmarks Statistik (2016): Kontanthjælp. Kan findes på siden:

<https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/offentligt-forsroergede/kontanthjaelp> (Set den 20/10-16).

E

Eskelinen, Leena & Olesen, Søren Peter (2010): "Beskæftigelsesindsatsen og dens virkninger set fra kontanthjælpsmodtagernes perspektiv". AKF.

G

Grønn, Stine Lukowski & Rasmussen, Pia (2011). Os og dem – En undersøgelse af etniske minoritetsdrenge involveret i grupperelateret kriminalitet og deres møde med socialarbejdere. Aalborg universitet.

H

Hansen, Hans & Schultz-Nielsen, Marie Louise (2015): *Kontanthjælpen gennem 25 år – Modtagere, regler, incitament og levevilkår fra 1987 til 2012*. 1. udgave, 2. oplag. Rockwool Fondens Forskningsenhed og Gyldendal: København.

Hessle, Sven (1995): *Samtaler med B – om at finde sit sprog*. 2. oplag. Hans Reitzels Forlag: København K.

Henriksen, Lars Skov & Prieur, Annick (2004): "Et nyt perspektiv på magt i det sociale arbejde". *Dansk Sociologi*, Nr. 3/15. årg., 2004: 101-110.

Holmgren, Allan (2013): Kap. 7 "Narrativ og poststrukturalistisk socialpsykologi – Sandheder og fortællinger" i Jacobsen, M. H., Laursen, E. & Olsen, J. B. (red.): *Socialpsykologi – En grundbog til et fag*. Hans Reitzels Forlag: København K.

Holstein, James A & Gubrium, Jaber F. (2003): "In-Person Versus Telephone Interviewing" i Holstein, James A & Gubrium, Jaber F. (red.): *Inside Interviewing*. SAGE Research Methods.

Horsdal, Marianne (1999): *Livets fortællinger – en bog om livshistorier og identitet*. 1. udgave, 4. oplag 2005. Borgens Forlag.

Horsdal, Marianne (2016): *Livets fortællinger – en bog om livshistorier og identitet*. 1. udgave, 10. oplag.

J

Järvinen, Margaretha & Bertilsson, Margareta (red.) (1998): *Socialkonstruktivisme. Bidrag til en kritisk diskussion*. Hans Reitzels Forlag: København K.

K

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009): *InterView. Introduktion til et håndværk*. 2. udgave, 5. oplag. Hans Reitzels Forlag: København K.

Kvale, Steinar (2005): "Om tolkning af kvalitative forskningsinterviews". *Nordic Studies in Education*.

L

Larsen, Allan (2012): "Fattig-Carina fik danskerne op af stolen". *Ugebrevet A4*.

Laugesen, Maria Malmdorf (2012): "Kontanthjælpsmodtager: Hellere det end pedel i McDonalds". Dr.dk. Kan findes på siden: <http://www.dr.dk/nyheder/indland/kontanthjaelpsmodtager-hellere-det-end-pedel-i-mcdonalds> (Set den 03/06-16)

N

Nedergaard, Marie With (2013): "Arven efter Carina og Robert". Information. Kan findes på siden: <https://www.information.dk/debat/2013/12/arven-carina-robot> (Set den 18/08-16)

P

Petersen, Erik Strange (2015): Det unge demokrati, 1848-1901. "Fattigdom og socialpolitik". danmarkshistorien.dk. Kan findes på siden: <http://danmarkshistorien.dk/historiske-perioder/det-unge-demokrati-1848-1901/fattigdom-og-socialpolitik/> (Set den 22/07-16).

Politiken (2012): "SF genbrugte fattig-Carina". Politiken.dk. Kan findes på siden: <http://politiken.dk/indland/politik/ECE1498379/sf-genbrugte-fattig-carina/> (Set den 18/08-16).

R

Rowe, Shawn M.; Wertsch, James V. & Kosyaeva, Tatyana Y. (2002): "Linking Little Narratives to Big Ones: Narrative and Public Memory in History Museums". *Culture & psychology*. Årg. 8, s.96-112.

Rosdahl, Anders (2008): "*De ledige og langtidsledige*". SFI. Kan findes på siden: http://gl.sfi.dk/de_ledige_og_langtidsledige-4811.aspx (Set den 18/08-16).

S

Scheuer, Jann (2005): *Indgange til samtaler. Samtaleanalyse som konversationsanalyse, dialogisme og kritisk diskursanalyse*. 1. udgave, 1. oplag. Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag.

Scheuer, Jann (2009): "Samtaleanalyse – udført på institutionelle samtaler" i Gudiksen, Asgerd (red.): *Dialektforskning i 100 år*. Nordisk Forskningsinstitut.

Scott, Marvin B. & Lyman, Stanford M. (1968): *Accounts*, i American Sociological Review, American sociological association, Vol. 33, No. 1. (Feb., 1968), pp. 46-62.

Skipper, Lars (2011): "*Systematisk registerbaseret kortlægning af sundhedsproblemerne blandt de svageste kontanthjælpsmodtagere*". AKF, København.

T

Thaysen, Julie Mølgaard & Nedergaard, Marie With (2013): Arven efter Carina og Robert – en indholdsanalyse af dagbladenes dækning af kontanthjælpsområdet. Københavns Universitet.

Torfin, Jacob (2004): *Det stille sporskifte i velfærdsstaten. En diskursteoretisk beslutningsprocesanalyse*. Aarhus Universitetsforlag.

V

Vangkilde, Jesper (2011): "Fattige Carina er 3.000 kroner fra at være fattig". Politiken.dk. Kan findes på siden:
<http://politiken.dk/indland/politik/ECE1464960/fattige-carina-er-3000-kroner-fra-at-vaere-fattig/> (Set den 03/06-16).

Villadsen, Kaspar (2004): "Filantropiens genkomst". *Dansk Sociologi*, Nr. 1/15, 2004: 45-63.

W

Wenneberg, Søren Barlebo (2010): *Socialkonstruktivisme – positioner, problemer og perspektiver*. 1. udgave, 3. oplag. Samfundslitteratur.